

Psykolog TIDNINGEN

NR 1 2013 * SVERIGES PSYKOLOGFÖRBUND

AKTUELLT:

Rapport från ADHD-veckan

FACKLIGT:

Ny tjänstefunktion
inom psykiatri

Dags att nominera
kongressombud

NY FORSKNINGSSERIE:

EKONOMI OCH PSYKOLOGI

Psykologi & kultur

skapar en länk till människans inre

JONAS MOSSKIN OCH JENNY JÄGERFELDT
ARRANGERAR KULTURPROJEKT ÖVER HELA LANDET

Innehåll nr 1 2013

3 Ledare

Av Lars Ahlin

4 Psykologi & kultur

– skapar en länk till människans inre

10 Aktuellt

Förslag till ny psykiatrilag kritiseras

Rapport från ADHD-veckan

16 Psykologstudent

Psykologstuderande skapade
ACBS-konferens

17 Krönika

Av Ulf Karl Olov Nilsson

18 Ny forskningsserie

Psykologi och ekonomi

Av Lennart Sjöberg

27 Fackligt

Dags att nominera ombud
till kongressen 2013!

Ny tjänstefunktion inom psykiatrin

30 Debatt

Etik – en aldrig sinande
källa till diskussion

34 Recension

Daniel Kahneman:

Tänka snabbt och långsamt

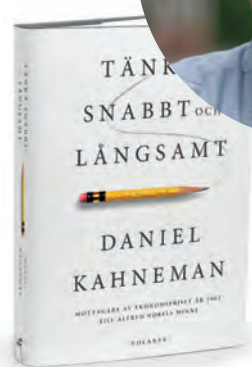
Mahlin Lenerius

FOTO: ANN-SOFI ROSENKVIST

Daniel Kahneman

34

ILL: KATI METS

27

Psykologtidningen

Nr 1 2013 • 1/2 28/2 • Årgång 59
Utgiven av Sveriges Psykologförbund

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Carin Waldenström, 08 567 06 453
carin.waldenstrom@psykologforbundet.se

**Reporter, redaktör och
stf ansvarig utgivare:**

Kajsa Heinemann, 08 567 06 452
kajsa.heinemann@psykologforbundet.se
mobil 0709 67 64 78

Reporter och redaktör:

Peter Örn, 08 567 06 451
peter.orn@psykologforbundet.se
mobil 0703 09 10 42

Postadress: Box 3287, 103 65 Stockholm
e post: tidningen@psykologforbundet.se
www.psykologtidningen.se
ISSN 0280 9702

Annonser: Newsfactory

Bokning: Madeleine Nordberg, 08 505 738 15
madeleine.nordberg@newsfactory.se

Säljare: Niklas Nilsson, 08 587 86 531
niklas.nilsson@newsfactory.se

Annonsmaterial: Madeleine Nordberg,
08 505 738 15
madeleine.nordberg@newsfactory.se

Prenumerationer och adressändringar:

Lagern Akademikerservice
Tel 08 567 06 430
msc@akademikerservice.se

Pris: 600 kr inkl moms helår, 10 nr, 2013.
Utrikes 700 kr.
Lösnummer 60 kr
postgiro: 29 77 01 5 bankgiro: 5675 9202

Telefonnummer och e post till kanslipersonal och
styrelse hittar du på näst sista sidan.

Psykologtidningen på nätet:

All redaktionell text lagras elektroniskt för
att kunna publiceras också på internet.
Författare som inte accepterar detta måste meddela
förbehåll. I princip publicerar vi inte artiklar med sådana
förbehåll.

TS kontrollerad upplaga 10 500 ex 2012

Medlem av

Tryck:

Exaktaprinting, Malmö

Grafisk form: Marianne Tan.
marianne@tanproduktion.se

Omslagsfoto: Ann Sofi Rosenkvist

Psykologen i ständig utveckling

För att förstå samtiden och spekulera om framtiden rekommenderas att börja med återblickar. Hur psykologyrket har utvecklats kan med fördel läsas om i böcker som *Profession på väg*¹ och den nyttgivna *Vad gör en psykolog*². Två exempel på olika skildringar av psykologprofessionens ständiga utveckling.

Om framtiden handlar emellertid rapporten *Empati och high tech*³, ett intressant tankeexperiment och diskussionsinlägg om hur vården och omsorgen kan se ut år 2050. Rapporten tar sin utgångspunkt i prognoserna om befolkningens framtida åldersprofil, med en ökande medellivslängd och allt större krav på välfärdssystemen. Allt pekar på en kostnadskollaps om inget görs för att förbättra effektiviteten generellt i vård och äldreomsorg. Rapportförfattarna ser i en anda av teknikoptimism genom olika åtgärder en möjlig framtida väg som väjer för det hotande kostnadsstupet.

DAGENS MANUELLA hantering ersätts successivt med avancerad välfärdsteknik som frigör stora resurser och möjliggör att en mängd åtgärder som administration, provtagning, scanning och läkemedelsdosering sköts av med-

borgarna själva, ofta i hemmet. Jämförelser görs med områden som banksektorn, där man i dag sköter bankärenden över internet, när som helst på dygnet, jämfört med att som tidigare, gå till bankkontoret under snävt tilltagna kontorstider.

»Väldigt positivt är att dialogen med regeringsföreträdare är etablerad»

SOM RAPPORTTITELN ANTYDER så syftar rationaliseringarna till att frigöra tid för vårdpersonalen, från onödig manuell hantering till mer faktisk tid för empati. Ny teknik ska gynna nytänkande med primärt fokus på att minska risken för att sjukdomar uppstår och underlätta tunga arbetsuppgifter.

Följden blir att vårdprofessioner som läkare och psykologer måste anpassa

sina yrkesroller i det nya välfärdssystemet. Än mer av specialisering och att vi tar mer övergripande expertroller. Det är en intressant, tänkvärd, ibland utopisk och stundtals rent underhållande rapportläsning. Och även om det är vanskligt att spekulera om framtiden pekar mycket i den samlade analysen på specialisering i högre grad för framtidens psykologer. Psykologförbundet prioriterar sålunda arbetet för att utveckla de bästa möjliga förutsättningarna och en fortsatt modernisering av vår specialistordning. Det är därför väldigt positivt att dialogen med regeringsföreträdare är etablerad, om statligt engagemang och finansiellt stöd för att vidareutveckla psykologers specialistordning. ✨

LARS AHLIN

Psykolog och ordförande i Sveriges Psykologförbund

FOTO: ULRICA ZWENGER

Redaktören har ordet

FOTO: RENATO TAN

andra ser film, går på teater, lyssnar på musik och läser.

Psykologtidningens reporter Kajsa Heinemann har mött psykologerna som går ännu ett steg längre – som leder filmvisningar och ser på konst, läser

Varför är psykologer så intresserade av kultur?

Sällan har jag mött en yrkesgrupp som är så kulturintresserad som psykologerna. Några skriver skönlitterärt,

böcker och analyserar Bibeln – allt utifrån ett psykologiskt perspektiv.

"För mig är kulturen en gestaltning av människans innersta väsen och en naturlig länk till psykologin", säger Jonas Mosskin, som tagit initiativ till kulturprojekten "Psykologer tittar på film" och "Psykologer läser böcker". Det är i romaner och filmer som människors alla olika sidor gestaltas, så som att människor är motsägelsefulla och ambivalenta, påpekar han.

I detta nummer startar vi också en ny forskningsserie på temat "Psykologi och

ekonomi", under sakkunnig ledning av gästredaktör Lennart Sjöberg, professor i ekonomisk psykologi.

Vi glömmar inte heller det fackliga – i Västra Götalandsregionen har Södra Älvsborgs sjukhus tagit initiativ till att ge fler psykologer ökat ansvar genom befattningen "Psykologisk ansvarsfunktion".

Välkommen till årets första nummer! Har du synpunkter, tankar och idéer till artiklar? Mejla gärna!

CARIN WALDENSTRÖM, chefredaktör
carin.waldenstrom@psykologforbundet.se

Kulturen – en länk till

TEXT: **KAJSA HEINEMANN** FOTO: **ANN-SOFI ROSENKVIST**

De leder filmvisningar och ser på konst, läser böcker och analyserar *Bibeln* utifrån ett psykologiskt perspektiv. Projektet "Psykologer läser/tittar på film/ser konst" lockar åhörare över hela landet. Bakom projektet står PTP psykolog Jonas Mosskin, psykolog och författaren Jenny Jägerfeld och psykologstuderande Åsa Maj Jonzon. Drivkraften är: lust, nyfikenhet och viljan att på djupet förstå människans innersta väsen.

Åsa Maj Jonzon

Jenny Jägerfeld

Il människans innersta

Eldsjälen bakom de här psykologiska kulturprojekten och som ser till att de lever vidare och utökas – heter Jonas Mosskin. Han har – utöver att driva dessa projekt med allt vad det innebär av planering av program, leda samtal, boka gäster och inte minst söka finansiering – hela tiden studerat eller arbetat. Och nyligen

blev han pappa till sitt andra barn.

Hur hinner du?

– Jag gör det för att jag inte kan låta bli, det är för viktigt. För mig är kulturen en gestaltning av människans innersta väsen, och en naturlig länk till psykologin. Det är mycket mer levande och intressant att ta del av människors liv i film och litteratur, sådant finns sällan i psykologiska fackböcker. Det är

i romaner och filmer som människors alla olika sidor gestaltas, som människor är motsägelsefulla och ambivalenta, förklarar Jonas Mosskin sakligt och berättar historien bakom.

Allt började 2007. Jonas Mosskin hade tagit sina första trevande steg på psykologprogrammet på Stockholms universitet där en för honom helt ny värld öppnade sig: psykologins värld. ➤

► Han minns hur han även efter lektionerna längtade efter att fortsätta samtalet.

– Jag tyckte det var så fantastiskt att prata psykologi, och så hade jag några vänner som haft en liten filmklubb i hemmet där det blev samtal efter filmerna. Jag tänkte att detta kanske man kan göra i större format om psykologi? Visa film för allmänheten och sedan samtala om den efteråt, berättar Jonas Mosskin, som på dagarna arbetar heltid som PTP-psykolog på Sankt Lukas i Stockholm.

Och så blev det. ”Psyko­log­er tittar på film”, som började som en liten filmklubb, flyttade till Kulturhuset och är i dag ett återkommande evenemang på Cinemateket i Stockholm som lockar hundratals besökare. Evenemanget återkommer också regelbundet på psykologstudentkonferenser och på filmfestivaler runt om i landet: Stockholm, Göteborg och Norrköping. Intresset för filmerna och de efterföljande samtalen är stort, publiken entusiastisk. Jonas Mosskin likaså. Sedan hösten 2012 arbetar även psykologstuderande Åsa Maj Jonzon med projektet.

Gemensamt för visningarna är det offentliga efterföljande samtalet med publiken och den inbjudna gästen, en psykolog, psykoterapeut eller psykiater med god kännedom om ämnet som filmen handlar om: trauma, anknytning, psykisk sjukdom. Jonas Mosskin och Åsa Maj Jonzon väljer filmer utifrån deras egna intressen, gärna också aktuella ämnen. I höstas var temat: ”Sexualitet och identitet” och på den senaste filmvisningen (6/12 2012, med Jonas Mosskin som moderator) analyserades semidokumentären *Catfish* (USA, 2010), som skildrar en generation uppvuxen med internet och sociala relationer på nätet. Två unga personer utvecklar en kärleksrelation över nätet, sedan visar

det sig att den ena personen inte existerar. Frågor som väcktes efter filmen var: Vad är en relation? Hur konstrueras identiteter på nätet? Vem är jag? Gäst var Peter Liljegren, psykolog och psykoterapeut med inriktning på anknytning, relationer och affektfokuserad psykodynamisk terapi.

»Det är i romaner och filmer som människors alla olika sidor gestaltas, så som människor är: motsägelsefulla och ambivalenta«
Jonas Mosskin

2009 föddes ”Psyko­log­er läser böcker”, som Jonas Mosskin driver tillsammans med Jenny Jägerfeld. Sedan dess har de arrangerat evenemanget ”ett

tjugotal gånger”, enligt Jonas Mosskin som främst beskriver sig som en ”läsande människa”.

– Jag har alltid läst mycket, men var osäker på om folk skulle komma om vi startade ”Psyko­log­er läser böcker”. Men intresset för litteratur är större än jag trodde, konstaterar han.

Tre år senare startade Jonas Mosskin ”Psyko­log­er ser på konst” där han arrangerar konstvisningar och ateljébesök hos olika konstnärer. Ambitionen är att undersöka förhållandet mellan psykologer och konstnärer, mellan psykologi och konst, med förhoppningen att upptäcka att: ”I mellanrummet finns kanske svaret på kreativitetens mysterium”, som Jonas Mosskin formulerar på sin hemsida.

Hans senaste idé är ”Psyko­log­er läser Bibeln”. Tillsammans med en inbjuden psykolog (i dagsläget oklart vem) ska de

analysera Jesus. Ett ämne som får en och annan att höja på ögonbrynen då religion i dagens sekulariserade samhälle, är ett laddat ämne, inte minst för psykologer, påpekar Jonas Mosskin.

– Jag har en känsla att psykologin lämnat ”walk over” från vissa arenor, så som religionen. I dag betraktar psykologin religioner som en anomali. Jag tänker att det är en märklig inställning. För många människor är religionen en så pass viktig del i deras liv och därför viktig även för oss psykologer att samtala om, säger Jonas Mosskin och fortsätter:

– Jag är nyfiken på vad som händer om man läser evangelierna som en roman och analyserar Jesu liv utifrån en psykologisk horisont.

Då även Jenny Jägerfeld och Åsa Maj Jonzon är småbarnsföräldrar, heltidsarbetande respektive heltidsstuderande, finns inte tid i överflöd för planering. Lösningen heter: lust och dynamik, inspiration och nyfikenhet. Och viljan att nå ut.

– Vi har dynamiska luncher och sedan går vi efter lustprincipen. Vi bjuder bara in gäster som vi själva är nyfikna på och planerar in filmer och böcker som vi själva är intresserade av. Såklart har vi en ambition, och visst är det roligt om människor känner till böckerna och filmerna. Men mest är det våra intressen som styr.

I serien "Psykologer läser böcker" har ämnena varit många och varierande, allt från psykologer som skriver böcker till hur det är att växa upp i en dysfunktionell familj. Och i november förra året kom närmare 200 personer för att lyssna och diskutera skaparångest utifrån August Strindberg. Antalet besökare varierar mellan 80 och 150. Rekordet är 300, det var poeten och psykologen Tranströmer som lockade.

Hur planerar du samtalet? När blir det som bäst?

– En engagerad publik är den bästa! Ofta blir det väldigt intressanta samtal när publiken är lojal med romankaraktererna och försvarar dem som om de var verkliga, mot våra psykologiserande tolkningar. Men visst är det en balansgång hur mycket gästerna ska få ta plats, säger Jonas Mosskin och fortsätter:

– Jag försöker förhålla mig fritt till ämnet och tillåter mig själv att visa känslor och vara engagerad, och att ställa öppna frågor så publiken känner sig välkommen att delta i diskussionen. Psykologer som diskuterar litteratur kan lätt skrämja bort åhörare som tror att det är för strikt. Därför försöker jag medvetet ställa konstiga och knasiga frågor. På så sätt visar jag att det är okej att fråga vad som helst. Jag är mån om att få ett bra samtal.

Psykolog och författaren Jenny Jägerfeld tvekade aldrig att hoppa på projektet "Psykologer läser böcker" när hon fick frågan av Jonas Mosskin, som hon lärde känna när de arbetade i telefonslussen på Sveriges Radios program *Radiopsykologen*.

– Eftersom psykologi och litteratur är det mest intressanta jag vet blev jag väldigt glad över att få kombinera dessa

och på ett så roligt och kreativt sätt! Psykologi och litteratur har ju så många beröringspunkter, att försöka förstå människan är en: Varför hon gör som hon gör? Tänker som hon tänker? Känner som hon känner? Det är givande att använda psykologin för att på djupet förstå litteraturen. Allt går att analysera ur ett psykologiskt perspektiv, förklarar Jenny Jägerfeld.

Hur ser ditt drömsamtal ut? Drömgäst?

– Jag höll slentrianmässigt på att säga Joyce Carol Oates. Men ärligt talat är jag lite trött på hennes böcker, som lite

»Allt går att analysera ur ett psykologiskt perspektiv. Det är givande att använda psykologin för att på djupet förstå litteraturen«

Jenny Jägerfeld

för ofta handlar om kvinnor som offrar sig för en man, för barn, för världen, säger Jenny Jägerfeld och nämner ett samtal som hon uppskattade:

– Det var väldigt roligt att tillsammans med psykolog Allan Linnér analysera August Strindbergs *En dåres försvarstal*. Vi talade mycket om hur det hade blivit om August och Siri, eller ja, Axel och Maria, hade kommit till Allan för att gå i parterapi. Vad skulle August behövt jobba med? Och Siri? Det var härligt att närma sig den här nationalikonen på ett så, ja nästan vardagligt sätt.

För Jenny Jägerfeld spelar litteraturen, men också annan konst, en betydande roll när det handlar om att försöka förstå vad det innebär att vara människa. Hon förklarar:

– Litteraturen kan få oss att förstå saker på djupet genom att vi blir känslomässigt berörda på ett sätt som till exempel en akademisk text inte kan. Den kan få oss att se en annan människas perspektiv, känna hennes känslor, höra hennes tankar och åsikter som kan

vara helt motsatta dem vi själva har. Vi kan få syn på saker hos oss själva och hos varandra som vi aldrig tidigare sett, förstå saker om oss själva och varandra som vi aldrig tidigare förstått.

– Egentligen är det ganska coolt att en bild, en låt eller några få ord på ett papper, kan få oss att helt ändra sinnestämning eller till och med åsikt!

Hur påverkas ditt psykologarbete av att du skriver? Och blir du en bättre författare av att arbeta som psykolog?

– Båda yrkena handlar om att försöka leva sig in i en annan människas liv. Att förstå hur någon annan tänker och känner, och kanske hur hon har formats. På sätt och vis kanske man kan likna båda jobben vid ett slags arkeologiskt arbete. Först syns bara de stora dragen. Man kanske ser en kvinna framför sig, man ser att hon är i trettiofemårsåldern, hon kommer med ett problem. Sedan handlar både skrivandet och terapin om att ta reda på detaljerna, att använda finare och finare penslar för att få bort de sista lagren sand och jord, förklarar Jenny Jägerfeld och fortsätter:

– Fast i terapin är ju målet att få henne att må lite bättre. Det behöver ju – befriande nog – inte vara målet för litterär verksamhet.

Att förena yrkena har sina fallgropar som hon absolut inte vill ramla ner i. Som att en klients berättelse hamnar i hennes fiktiva skrivande. Även om hon själv hittade på scenen innan klientens berättelse. Hon ger ett exempel:

– En gång fick jag ta bort en scen som jag skrivit då en klient kom till terapin och berättade om något som var mycket likt det jag just skrivit. Även om jag skulle kunna bevisa att jag skrev min text innan hon berättade sin historia, kan själva misstanken om att jag använder henne i mitt skrivande bli oerhört negativt för terapin. Och tystnadsplikten går, det behöver jag ju inte ens säga, alltid först.

– Mitt skrivande fyller en viktig funktion, jag får uttrycka mig kreativt, vilket jag tror är nödvändigt för alla människor på ett eller annat sätt – oavsett

om det handlar om att lägga pärlplattor, knyta makramé eller skapa musik. Det är omväxlande ångestskapande och ångestreducerande, och stundtals en lustfylld process. Skrivandet kan också fungera terapeutiskt eller som ett sätt att försöka förstå mig själv eller min omvärld.

Enligt Jenny Jägerfeld, som reser runt och föreläser en hel del, finns ingen annan publik som är så engagerad som den på "Psyko­log­er läser" även om det till viss del ingår i konceptet. Publiken är hyfsat homogen, majoriteten är kvinnor.

– Det är kulturtanter "as myself", i åldrarna 30 till 70 år. De ställer många frågor, är stundtals ganska känslomässiga och kommer gärna med egna tolkningar. Det är absolut roligare att stå framför en engagerad pratsugen publik än en som sitter helt knäpptyst och lyssnar. Då blir man lätt paranoid och undrar: "Förstår de över huvud taget vad jag säger" eller: "Har jag gylfen öppen?"

Asa Maj Jonzon, psykolog-studerande, journalist, musiker – och sedan hösten 2012 medarrangör av "Psyko­log­er tittar på film" – har hamnat precis där hon vill verka och vara: på en arena där psykologi, kultur och samhällsfrågor samsas, stöts och blöts. Hon beskriver det som att hon har "hittat hem". Därför var hon heller inte svår att övertala – trots att projektet kräver mycket tid och planering.

– Jag blev först lite överraskad när Jonas frågade om jag var intresserad, men samtidigt kändes det självklart! När jag har gjort egna program inom

radion eller satt ihop en musikföreläsning har det i princip alltid handlat om att komma åt psykologiska aspekter och samhällsfrågor med hjälp av just kultur. Och det är ju precis det "Psyko­log­er tittar på film" handlar om. Jag vill gärna vara med och sprida psykologin i samhället och här tycker jag att Jonas gör en jättebra insats. Han är en riktig igångsättare.

»Ja, konsten gör mig till en mer empatisk människa. Och visst, empati är avgörande i rollen som psykolog«

Åsa Maj Jonzon

Precis som Jonas Mosskin har Åsa Maj Jonzon många åtaganden. Planering av filmprogram får ske på korta luncher. Förutom att hon läser på psykologprogrammet på Stockholms universitet, arbetar hon deltid som redaktör på Sveriges Radios *Karlavagnen*, undervisar just nu i radiojournalistik på Uppsala universitet och framträder med en musikföreläsning på olika ställen i landet – samt är småbarnsförälder. Men de hittade en lucka, klämde in en snabblunch på fyrtio minuter, och lade grunden för höstens filmer, som fick gå i sexualitetens och identitetens spår. I år har de valt filmer efter temat: psykologi och politik.

Även om hon har en fot kvar inom journalistiken är det psykologin som hon vurmar för mest. Hon beskriver

den överväldigande känslan när hon började läsa enstaka kurs i psykologi:

– Jag kände att det gick rakt in. Varför hade jag inte läst psykologi tidigare?! Plötsligt handlade det om allt jag gått och funderat över och haft teorier om, alltifrån arbetsgrupper som inte fungerar till familjesystem och drogberoende. Jag märkte också att det här var kunskaper jag behövde för att kunna påverka på det sätt jag vill. Det var puselbiten som jag hade saknat. Och jag kände: det här vill jag aldrig sluta med!

Tanken blev till ord som blev handling. Hon sade upp sig från sitt arbete på TV4, började frilansa och sökte in till psykologprogrammet. Nu går hon fjärde terminen och stormtrivs, men understryker att hon har mycket kvar att lära.

– Jag är ju ny i rollen som psykolog och har funderat över på vilket sätt den skiljer sig från rollen som journalist. Även om det är oerhört mycket som förenar dem så märker jag att jag har större förväntningar på mig att vara objektiv och nyanserad när jag företräder psykologin. Även om jag stundtals har haft svårt för de hårda vinklarna inom journalistiken så hamnar jag nu på motsatta sidan, och får nästan anstränga mig för att inte bli för kategorisk när jag försöker tydliggöra psykologin. Men jag trivs verkligen med att jobba folkbildande och vill gärna fortsätta med det som psykolog.

Hennes allra första medverkan i "Psyko­log­er tittar på film" var i september 2012. Cinemateket i Stockholm visade filmen *A real young girl*. Hon satt

"PSYKOLOGER TITTAR PÅ FILM" VÅREN 2013:

2 februari kl. 12.30 på Göteborgs Filmfestival visas *A Hijacking* (Danmark) om en dansk besättning som blir kapad. Gäst är psykologen David Be Nelbaz, moderator är Jonas Mosskin.

7 februari kl. 18.00 på Cinemateket i Stockholm visas Margareta von Trottas film *Två tyska systrar* (1981). Gäst

är Björn Edlund, psykolog och universitetslektor med inriktning mot socialpsykologi, moderator är Åsa Maj Jonzon.

7 mars kl. 18.00 på Cinemateket visas Gillo Pontecorvos klassiska film *Slaget om Alger* (1965). Gäst är psykologen och forskaren Claes Wallenius, verksam vid Försvarshögskolan. Moderator är Jonas Mosskin.

25 /4 kl 18.00 visas *Illegal* (i regi Olivier Massett-Depasse) på Cinemateket. Gäst är Guhn Godani, psykolog och psykoterapeut på Kris- och traumacentrum i Danderyd, Åsa Maj Jonzon är moderator.

Mer info på www.psykfilm.com eller www.sfi.se/cinemateket

i panelen tillsammans med psykolog Anna Karlstedt, Jonas Mosskin var moderator. Hon minns att det var ett spännande samtal:

– Det var häftigt! Folk hade verkligen mängder av åsikter, tankar och egna teorier kring filmen. Och det var självklart kul att som pandedeltagare fundera över vad jag lärt mig och applicera teorierna på filmen. Filmen skildrar en ung kvinna på sommarlov hos sina borgerliga föräldrar i 1960-talets Frankrike och hennes trånande, något oklara, drömska förhållande till män och sexualitet. Hennes beteende kunde å ena sidan tolkas som problematiskt och kopplat till dysfunktionella och gränsöverskridande familjerelationer, å andra sidan som ett mer " normalt " utvecklingspsykologiskt uppror med feministisk touch. Jag var mer inne på det senare.

Utrymme för olika och många åsikter och tolkningar finns alltid, både i panelen och hos publiken. Och så ska det vara, menar Åsa Maj Jonzon och refererar till samtalet efter filmen *Under the skin*, som även den var på temat "Identitet och sexualitet" och handlar om en ung kvinna som ger sig ut i sexuella relationer efter att mamman oväntat dött i cancer. Ur publiken hördes, berättar Åsa Maj Jonzon, allt från: "Hon är helskön!" till "Jag är orolig för henne, en verklig kris".

"Psykologer tittar på film" har för närvarande sin huvudarena på Cinemateket. Men Åsa Maj Jonzon har också hunnit göra ett gästspel på Norrköpings filmfestival. Där reflekterade hon särskilt över behovet av psykologisk diskussion. En annan reflektion hon gör är att det är skillnad på publik och modet

att diskutera och våga ta plats, beroende på var i landet de visar film.

– I Norrköping kom flera i publiken fram och sa: "Så här borde det vara efter varje film!" Jag, som själv har bott större delen av mitt liv utanför storstadsregionerna, kan känna igen mig i en längtan efter den här typen av offentliga analyser och diskussioner. I Stockholm är folk vana vid ett visst utbud, men så ser det ju inte ut överallt. För mig är det viktigt att jobba mot en bred allmänhet och att nå olika grupper, och jag vill gärna verka för att föra ut "Psykologer tittar på film" ännu mer i landet, säger Åsa Maj Jonzon och fortsätter:

– Det händer så mycket med oss när vi ser en film eller lyssnar till musik. Dels väcker det massor med känslor, man blir arg, upprymd, skittrött eller ledsen, dels får vi möjligheten att bättre leva oss in i andra människors liv. Konsten är så bra på att komprimera livets svåra frågor. En film på två timmar kan ge oss insyn i hur det är att leva i krig, i en tid för länge sedan, i en omöjlig kär-

leksrelation, eller i en dåligt fungerande arbetsgrupp. Och vi kan känna igen våra egna liv i våra reaktioner. Om vi sedan samtalar om det efteråt, kan vi lära oss ännu mer om oss själva och varandra.

På frågan om konsten gör henne till en bättre psykolog, blir Åsa Maj

Jonzon tyst. Svaret sitter långt inne. Hon kniper igen ögonen och letar efter ett svar. Så kommer det, trevande:

– Så här tror jag. All erfarenhet är bra. Och förståelsen för karaktärer i filmer kan vidgas med psykologins verktyg. Men om det gör mig till en bättre psykolog vet jag inte. Ett terapeutiskt samtal är något helt annat än att leda ett samtal efter en filmvisning. Det går inte

att jämföra. Många av mina hårt arbetande kursare lär sig minst lika mycket om människor i sina jobb som exempelvis lärare och skötare.

– Men att se film som engagerar och berör – oavsett vilket yrke vi har – gör oss förhoppningsvis mer empatiska. Jag vet av erfarenhet att både musik och film kan få oss att öppna upp för att känna vad andra känner, förstå hur andra tänker, och för att möta våra egna känslor – och på så sätt: Ja, konsten gör mig till en mer empatisk människa, och visst, empati är avgörande i rollen som psykolog. ✱

De psykologiska kulturprojekten sponsras av Sveriges Psykologförbund och tidskriften Modern Psykologi.

När "Psykologer läser Bibeln" arrangeras är i dagsläget oklart, men information om detta samt om "Psykologer läser böcker" uppdateras kontinuerligt och finns på Jonas Mosskins blogg: www.mosskin.se och info om "Psykologer ser på konst" på: www.psykkonst.se

Skarp kritik mot förslag till ny psykiatrilag

Förslaget till ny psykiatrilag sänker ribban för när tvångsvård kan användas och riskerar att leda till diskriminering av de som lider av en allvarlig psykisk störning. Det skriver en forskargrupp vid Göteborgs universitet på uppdrag av universitetet i ett remissvar till regeringen.

I utredningen *Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd* föreslås att det tidigare kravet på "oundgängligt behov" av psykiatrisk vård som grund för psykiatrisk tvångsvård ersätts med formuleringen "påtagligt behov". Enligt den tvärvetenskapliga forskargruppen vid Centre for Ethics, Law and Health, Göteborgs universitet, skulle den här förändringen innebära en sänkning av ribban för när tvångsvård kan bli aktuell, vilket kan påverka behandlingsmöjligheterna.

PSYKOLOG THOMAS Nilsson ingår i forskargruppen. Han anser att ju fler tvångsåtgärder en patient utsätts för desto större är risken att man undergräver och försvårar för behandlingsinsatser som bygger på samspel och ömsesidig respekt.

Thomas Nilsson

– Patienter som känner sig fråntagna självbestämmandet riskerar att förlora förtroendet för vårdgivarna, vilket kan bli helt kontraproduktivt för behandlingsinsatser som bygger på egen motivation och ömsesidig tillit och respekt. Det är främst psykologiskt baserade behandlingsinsatser som riskerar att omöjliggöras när

integritetsintrånget ökar, säger Thomas Nilsson.

FÖRSLAGET OM ATT införa "särskilda skyddsåtgärder", det vill säga ett omhändertagande av den som avtjänat ett fängelsestraff men som fortfarande anses vara i

hos psykiskt sjuka är marginell och till stor del en följd av missbruk. Med ett förslag som detta riskerar man att ett förhållandevis stort antal psykiskt sjuka felaktigt bedöms vara riskbenägna och därför sätts in i skyddsåtgärder, medan de i själva verket inte

» Psykiskt sjuka riskerar felaktigt att bedömas som riskbenägna «

behov av vård till följd av att det bedömts föreligga en förhöjd risk för återfall, innebär att diskriminering av psykiskt sjuka skrivs in i lagen, anser forskargruppen.

– Förslaget bygger på en föreställning om att psykiskt sjuka är särskilt farliga och oberäknliga. Men den riskförhöjning för våldskriminalitet som man finner

är särskilt återfallsbenägna, säger Thomas Nilsson.

LÄS ÄVEN OM Psykologförbundets remissvar på *Psykiatrin och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd* i *Psykologtidningen* nr 10 2012, samt hela remissvaret på www.psykologforbundet.se. ✱

PETER ÖRN

Förbundet stöder förslag om sterilisering

Psykologförbundet tillstyrker förslaget att avskaffa kravet på sterilisering och förbudet mot bibehållen fortplantningsförmåga för att ändra könstillhörighet.

Det framgår av förbundets remissvar på pro-

memorian *Avskaffande av steriliseringskrav som villkor för ändrad könstillhörighet* (Ds 2012:46).

REGERINGEN HAR tidigare uttalat att det skett en tydlig utveckling inom såväl FN

som Europarådet när det gäller lika rättigheter och möjligheter oavsett könstillhörighet, och att en grundläggande aspekt av dessa rättigheter är att ingen ska tvingas genomgå medicinsk behandling eller medicin-

ska ingrepp för att få sin juridiska könstillhörighet ändrad.

REGERINGEN ANSER därför att ett fortsatt krav på sterilisering är otidsenligt. ✱

Fler får kognitiva hjälpmedel – men behoven fortfarande stora

Endast 10 procent av personer med ADHD har tillgång till kognitiva hjälpmedel och tillgången varierar stort i landet, visar Hjälpmedelsinstitutets rapport.

Förskrivningen av kognitiva hjälpmedel för personer med ADHD ökar, men täcker långt ifrån allas behov. Dessutom är variationerna i landet stora, enligt Hjälpmedelsinstitutets tredje studie *Kognitiva hjälpmedel. Nationell uppföljning av hjälpmedelsförsörjningen för personer med kognitiva funktionsnedsättningar* (2012).

Hjälpmedelsinstitutets projekt "Hjälpmedel i fokus" och landstingens utbildningsinsatser på området kognition har ökat kunskapen om kognitiva hjälpmedel och bidragit till att förskrivningen ökar. Men det krävs mer arbete på området, enligt Monica Rydén, projektledare på Hjälpmedelsinstitutet:

– Att bara 10 procent av alla med ADHD som har behov

av kognitiva hjälpmedel har tillgång till dessa är en skandal. En anledning är brist på kunskap, en annan att det saknas förskrivare.

Studien visar att lägst kompetens om förskrivningsprocessen har förskrivare för vuxna och barn/unga med psykiska och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Undersökningen baseras på svar från hjälpmedelskonsulenter inom kognition i landets alla regioner/landsting. Den omfattar vuxna och barn med psykiska funktionsnedsättningar, utvecklingsstörning, förvärvade hjärnsador och neuropsykiatriska diagnoser.

De hjälpmedel som ökat mest är: tyngdtäcke, timstock och handifon. *

KAJSA HEINEMANN

DSM-5 släpps i maj

Den nya manualen DSM-5 för psykiatriska diagnoser har godkänts av American Psychiatric Association (APA). Det återstår fortfarande en del arbete innan den slutligen släpps i maj i år.

I takt med att arbetet med manualen fortlöpt och preliminära förslag presenterats har de 13 arbetsgrupper som ansvarar för DSM-5 tagit emot över 12 000 e-postmeddelanden med synpunkter, uppger APA.

Bland de kontroversiella förändringarna som ändå finns kvar är att exklusionskriterier för sorg, som tidigare funnits för att utesluta symptom till följd av en sorgereaktion efter att en nära anhörig avlidit, tagits bort. Kritiken handlar om att normal sorg nu riskerar att medikaliseras. Vissa andra kritiserade förslag

har tagits bort, bland annat den föreslagna diagnosen attenuated psychosis syndrome, vilket handlade om ett risksyndrom för den som ännu inte insjuknat i psykos men kan anses ligga i riskzonen på grund av vissa symtom.

I DEN NYA VERSIONEN har axelsystemet tagits bort och i stället samlas diagnoser som antas vara besläktade med varandra, sett till likheter i bland annat symtom. Förändringen innebär ett närmande till det system som används i WHO:s motsvarande manual ICD-11. *

5

frågor till Gunnar Carlberg, psykolog och rektor för Ericastiftelsen i Stockholm, som i slutet av året går i pension.

FOTO: PRIVAT

På Ericastiftelsen har man i många år ägnat sig åt såväl forskning och utbildning som att ge psykoterapeutisk behandling till barn och ungdomar och deras familjer. Varför denna relativt ovanliga kombination?

– Redan från starten 1934 fanns en vision om att ge utsatta barn och unga hjälp, men också att sprida erfarenheter och att utveckla behandlingsinsatserna. Kombinationen ger en spännande dynamik.

Ericametoden, då barnen gestaltar sitt inre liv i lek i en sandlåda, är unik. Hur används metoden i dag?

– Barn uttrycker sig genom leken när språket inte räcker till för att förmedla det som känns svårt. Trots att man talar om barnperspektiv i dag finns det allt mindre tid att fördjupa sig i att förstå det enskilda barnet. Ändå är intresset för metoden stort, både i Sverige och utomlands. Men numera används Ericamaterialet oftare som ett terapeutiskt redskap än som ett diagnostiskt instrument.

Ericastiftelsen grundades på 1930-talet i protest mot den tidens auktoritära barnuppföstran. Hur är situationen för dagens unga?

– De har det många gånger materiellt bra, men ger uttryck för psykisk ohälsa på olika sätt. Många barn, unga och föräldrar upplever kraven i samhället som övermäktiga. De har svårt att hitta utvägar och kan fastna i destruktiva mönster.

Det sägs att du kommer att gå i pension i slutet av året och att ni söker en efterträdare?

– Ja, om ett år går jag i pension efter tolv innehållsrika och spännande år här. Tre år framåt kommer jag att ha en gästprofessur vid Stockholms universitet.

Hur ser framtiden ut för Ericastiftelsen?

– Det finns ett stort intresse för våra utbildningar, den kliniska verksamheten och forskningen. Vi står för kunskapsutveckling och integration av olika synsätt. Vi bör också få en fortsatt viktig uppgift i utbildningen av psykoterapeuter och i psykologernas specialistutbildning. Kunskaper om barn och ungdomar får inte komma på undantag. *

CARIN WALDENSTRÖM

Hannah Jakobsson, ansvarig för ADHD-veckan:

”Vinsten är att sprida kunskap om ADHD”

För fjärde året arrangerades i Stockholm nyligen ADHD-veckan – som också för tredje året var ackrediterad som specialistkurs. Fem forskare föreläste. Flest åhörare drog professor Niklas Långström som föreläste om ADHD och kopplingen till kriminalitet och missbruk. Det skriver psykolog Jessica Larsson som var på plats.

ADHD-veckan arrangeras av Cereb, en privat vårdgivare med bas i Stockholm och verksamhet inom området neuropsykiatriska tillstånd. I linje med tidigare år deltog cirka 170 personer, främst psykologer och läkare. Och över 20 psykologer valde att använda veckan som specialistkurs. Hannah Jakobsson, psykolog och ansvarig för ADHD-veckan, sammanfattar årets upplaga:

– Gemensamt för föreläsarna är frus-

trationen över skolväsendet. Föreläsarna kommer från olika delar av världen, men upplever ändå samma svårighet att få gehör för ett bra bemötande i skolan för barn med ADHD. Datorbaserad inlärning är exempelvis det bästa för barn med ADHD, men få skolor förefaller vilja eller kunna använda det.

Men samtidigt börjar bilden av ADHD att bli mer nyanserad, enligt Hannah Jakobsson. Hon återger vad den engelske barn- och ungdomspsykiatern och professorn Eric Taylor föreläste om.

»Eventuell överdiagnostisering måste ständigt vägas mot farorna med underdiagnostisering«

Niklas Långström

FOTO: JESSICA LARSSON

– Eric Taylor redogjorde för forskning som tyder på att det inte är meningsfullt att tvinga in ADHD-symtomen i de tre diagnostiska subtyper som föreslagits, utan att det är mer hjälpsamt att tänka i komponenter. Vad består just den här personens ADHD av? En konsekvens blir att vi måste kunna erbjuda ett smörgåsbord av olika evidensbaserade behandlingar utifrån de komponenterna.

ETT ANNAT INTRYCK som Hannah Jakobsson förmedlar hämtar hon från professor Margaret Weiss föreläsning.

– Hon arbetar på en så kallad Life Cycle Clinic, där man inte har någon skarp uppdelning mellan utredning och behandling för barn respektive vuxna. Det är ofta bra att kunna följa ADHD-patienter under en längre tid, och vid behov kunna behandla både barn och deras föräldrar. Glappet som ofta uppstår mellan Bup och vuxenpsykiatri i dag är inte till patienternas fördel, säger Hannah Jakobsson.

Barn- och ungdomspsykiatern och professorn Niklas Långström belyste under sin heldagsföreläsning forskningen om kopplingen mellan ADHD och kriminalitet.

– ADHD med samsjuklighet har en riskökande effekt på brottsbenägenhet och missbruk. Upp emot 30 procent av Kriminalvårdens klienter har ADHD, många är odiagnostiserade eller obehandlade. Även om den höga förekomsten inte säkerställer orsak-verkan, så antyder den att ADHD, tillsammans med andra riskfaktorer, kan vara en viktig bidragande och behandlingsbar orsak till brottsbenägenhet.

Niklas Långström betonar i anslutning till detta vikten av att diagnostisera och behandla samsjuklighet vid ADHD:

– Bland 60 procent hos dem med obehandlad ADHD finns minst en annan kliniskt signifikant störning. Men hur ofta uppmärksammar man som kliniker detta och diagnosticerar mer än ett tillstånd?

Niklas Långström visade att detta är så viktigt på grund av kopplingen

FOTO: ULRICA ZWENGER

Medicindosett, hjälpmedel från Hjälpmedelsinstitutet.

mellan ADHD och DSM-diagnoserna trostsyndrom, uppförandestörning och missbruk av alkohol/droger.

– Kombinationen ADHD och trostsyndrom/uppförandestörning medför en klart sämre prognos än enbart ADHD, bland annat beträffande kriminalitet. Extra uppmärksamhet bör dessutom riktas mot uppförandestörning som debuterar redan i tolvårsåldern eller tidigare.

NIKLAS LÅNGSTRÖM BERÖRDE även läkemedelsbehandling av ADHD. Tidigare forskning har visat att ADHD-medicin har positiva effekter på symtom och minskar risken för svårigheter på lång sikt, inklusive missbruk. Långström och hans kolleger visade i en färsk, uppmärksamstudie av samtliga personer diagnostiserade med ADHD i Sverige (Lichtenstein et al, 2012) att de som fått läkemedel utskrivna under 2006-09 hade 30 procent lägre risk att begå brott under de perioder som de tagit dessa jämfört med de perioder när de inte tagit ADHD-läkemedel. Medicinen tycks alltså minska risken för kriminalitet när den tas på överenskommet sätt.

– Det finns sannolikt stora vinster för samhället att göra om fler kriminella utreds för ADHD och påbörjar medicin-

Föreläsare under ADHD-veckan 2013:

Eric Taylor, professor emeritus i barn- och ungdomspsykiatri vid King's College London, Storbritannien.

Jan Buitelaar, barn- och ungdomspsykiatriker samt professor i psykiatri och barn- och ungdomspsykiatri vid Radboud University Nijmegen Medical Center och Donders Instituut för Brain, Cognition och Behavior i Holland.

Margaret Weiss, psykiatriker och klinisk professor i barnpsykiatri vid University of British Columbia, USA.

Niklas Långström, barn- och ungdomspsykiatriker samt professor i psykiatrisk epidemiologi vid Karolinska Institutet i Stockholm.

Heidi Aase, specialist i klinisk psykologi vid Norska institutet för folkhälsa, divisionen för psykisk hälsa.

nering, säger Niklas Långström.

Den stora vinsten med ADHD-veckan enligt Hannah Jakobsson är möjligheten att sprida kunskap om ADHD till allt fler.

– Att ADHD finns som en diagnos är självklart för oss som är här. Men när vi tittar oss omkring i samhället ser det annorlunda ut. Kompetensen hos många kliniker är alldeles för låg. Massmediernas negativa vinkling av ADHD-medicinering gör heller inget gott. Det finns bra forskning att ta del av, och då är det inte okej att grunda sitt agerande på personligt tyckande, säger hon.

Även Niklas Långström kommenterar medierapporteringen om ADHD. Han får ofta bemöta påståenden om överdiagnostisering av ADHD och farorna kring det. Men Långström betonar att riskerna med odiagnostiserad och obehandlad ADHD är påtagliga, särskilt tillsammans med ytterligare diagnoser.

– Därför måste eventuell överdiagnostisering ständigt vägas mot farorna med underdiagnostisering. Kanske är det mer etiskt tveksamt att avstå från korrekt utredning/behandling av ADHD med läkemedel för att man tycker att det känns obekvämt, än motsatsen? *

JESSICA LARSSON,
Psykolog

Psykologer måste våga prata mer om sex

Personer med autism behöver mer kunskap om sex – inte mindre. Det sade den holländske psykologiforskaren **Peter Vermeulen** under sin föreläsning på Autism- och Aspergerförbundets rikskonferens med temat: "Ung med Aspergers syndrom – att rusta för livet". Vermeulen är upphovsman till utbildningsprogram om sex och relationer för personer med autism. PTP-psykolog **Charlotte Persson** var på plats och fick en intervju med honom.

Under flera decennier har Peter Vermeulen, verksam i Holland, forskat om och arbetat med personer med autismspektrumtillstånd och sexuell utveckling, samt tagit fram strategier och utbildningsprogram om sex och relationer. Han har också skrivit flera böcker i ämnet.

I Sverige är han bland annat känd för att ha utvecklat metoden "sokra-utiska samtal", ett autismvänligt sätt att samtala. När *Psykologtidningen* träffade

Peter Vermeulen kvällen innan föreläsningen på konferensen i början av november förra året var han entusiastisk:

– Kunskap är *empowering*, att göra det möjligt! Att veta mer om sex kan i sig vara lugnande och minska både ångest och oro. Detta gäller inte bara personer som har autismspektrumtillstånd, utan även personer i omgivningen. Många blir ängsliga när personer med autism uttrycker sin sexualitet eller pratar om sex.

– Ofta finns tankar att man inte ska "väcka den björn som sover" eller

"ge dem några idéer". Men om sexualiteten bara benämns när den tar sig problematiska uttryck kan det leda till låg självkänsla hos den som blir rättad. Många med autismspektrumtillstånd lever ensamma, och klyftan mellan vad man önskar och bristen på sexuella erfarenheter kan också sänka självkänslan, förklarar Peter Vermeulen och fortsätter:

– Ibland behöver vi lära ut onaniteknik, förklara i stället för att klaga.

Sex med sig själv är också sex. Det händer ofta att omgivningen feltolkar

»För personer med autism kan känslan av att vara förälskad förväxlas med rädsla eller ångest«

och sexualiserar beteenden som inte har en sexuell innebörd. Peter Vermeulen berättar om en man som av en händelse fick veta att kvinnor kan ha olika färg på sina bh:ar.

– Mannen blev fascinerad och började fråga alla kvinnor han mötte vad de hade för färg på sin bh. Sedan förstod han att vissa hade blommor på bh:n! Han blev jätteintresserad av att förstå systemet för hur bh:ar kan se ut. Det hade lika gärna kunnat handla om bilmärken eller tåg, men de han mötte tolkade hans frågor som sexuella trakasserier och blev arga. Det dröjde innan någon förklarade för honom att det inte är okej att fråga vem som helst om deras underkläder.

PETER VERMEULEN BETONAR vikten av att ha kunskap om och ta hänsyn till det autistiska sättet att tänka. Personer med autism har ett annorlunda sätt att bearbeta information, något som bland annat leder till svårigheter med att föreställa sig saker, ett fokus på detaljer, bokstavlig förståelse och regelstyrt tänkande.

– Många har fått lära sig regler som fungerade när de var små, som att det är okej att vara naken bland andra människor. Eller fått tipset att det är bra att prata om sina intressen med andra. Men när man sedan blir fjorton år, puberteten sätter fart och ens viktigaste intresse är sex, då blir andra arga om man pratar mycket om det. Det är viktigt att tänka på vilka konsekvenser de regler man lär barnen som små kan få när de är vuxna, eftersom de kan ha svårt att lära om, förklarar Peter Vermeulen.

De svårigheter som förknippas med autism har, enligt Peter Vermeulen, en gemensam nämnare, något han vill kalla *context blindness* och som innebär en nedsatt förmåga att spontant använda sammanhang för att ge mening åt vag, motstridig eller abstrakt information. Det ställer till problem i en värld där ingenting har en absolut mening. Och kanske särskilt på den sexuella

FOTO: CHARLOTTE PERSSON

Om Peter Vermeulen:

- Har en mastersexamen i psykologi och pedagogik från Leuvens universitet i Belgien, skrev 2002 en avhandling om diagnostik och autism vid Leidens universitet i Nederländerna.
- Är co-director för det belgiska Centre for Concrete Communication i Gent, som arbetar med utbildning och insatser vid autismspektrumtillstånd, samt huvudredaktör för tidskriften *Autisme Centraal* i Nederländerna.
- Har skrivit flera böcker om autism, några finns på engelska: *Autistic thinking: This is the title* (Jessica Kingsley, 2001), *Autism as context blindness* (AAPC Publishing, 2012).
- Har tagit fram arbetsmaterial att använda i arbetet med personer med autism, däribland arbetsboken *I am special* (Jessica Kingsley, 2000) för ökad självkänedom hos barn och unga med autism, samt metoden "sokrautiska samtal", ett autisinvänligt sätt att samtala.

arenan där både den egna kroppens och omgivningens signaler ofta just är vaga, motstridiga och abstrakta.

– Personer med autism går igenom samma sociosexuella utveckling som andra, de har hormonella, kroppsliga förändringar, stunder av sexuell upphetsning och ett intresse för sexualitet. Men eftersom personer med autism har svårt att tolka dessa saker i sitt sammanhang tillskriver de dem ofta en annan mening, berättar Vermeulen.

EN SVÅRIGHET LIGGER i att känna igen och tolka egna och andras känslor. För någon med autism kan till exempel känslan av att vara förälskad förväxlas

med rädsla eller ångest. De kroppsliga reaktionerna liknar ju varandra – vi känner en oro i magtrakten, hjärtat rusar och vi har svårt att äta och sova. Peter Vermeulen menar att personer med autism ofta har vad han kallar "autistiska sexuella koncept":

– De plockar upp bitar av information här och där och fogar sedan samman dem själva. Ofta blir det fel. Vi måste vara mycket mer konkreta och explicita än vad vi brukar vara när vi pratar om sex med personer med autism. Vi måste visualisera mer, gärna med film eftersom personer med autism har svårt att själva "fylla i" dynamiken. De sexupplysningsmaterial vi använder är fulla av luckor. Om man till exempel ska visa hur man använder en kondom finns sällan själva samlaget med, bara vad som händer före och efter. För en person med autism kan det vara svårt att själv fylla i den luckan.

Vilka råd har han då till svenska psykologer som möter personer med autism?

Peter Vermeulen skattar:

– Nu kommer psykologer i Sverige att hata mig! Men psykologer som arbetar med personer med autism behöver sluta vara psykologer och i stället vara mer journalister och lärare. Fråga och undervisa mer, prata mindre om känslor. Det värsta du kan fråga en person med autism är: "Hur upplevde du din barndom?" *

CHARLOTTE PERSSON

PPT psykolog Vuxenhabilitering, Varberg

Autism- och Aspergerförbundet:

Är en förening för personer med autismspektrumtillstånd, samt för närstående och professionella. Förbundet har 12 500 medlemmar och arbetar för att skapa bättre villkor för personer med autism. Förbundet driver även Utbildningscenter Autism, som ordnar utbildningar om autism, Aspergers syndrom och andra autismliknande tillstånd.

Förbundet arrangerar varje år en rikskonferens, den senaste ägde rum 6-7 november 2012. Temat var: "Ung med Aspergers syndrom – att rusta för livet" och 340 personer deltog.

Hemsida: www.autism.se

FOTO: GUSTAF BRANDER

Konferensgeneralerna Katarina Blom och Karin Christensson, båda studenter på Stockholms universitet, drev den nordiska ACBS-konferensen i hamn.

Psykologstudenter bakom svensk ACBS-konferens

Utan ekonomiska resurser och ingen erfarenhet av liknande arbete skapade en grupp studenter på psykologprogrammen i Stockholm en vetenskaplig konferens med mängder av namnkunniga forskare, praktiker och studenter. Konferensen, på temat kontextuell beteendevetenskap, ägde rum i höstas.

I spetsen för gruppen står de båda konferensgeneralerna Katarina Blom och Karin Christensson, båda studenter i slutfasen av sin utbildning på psykologprogrammet på Stockholms universitet. Katarina Blom, student på termin 9, skriver på sin examensuppsats om beslutsfattande i organisationer och söker PTP till sommaren. Karin Christensson går termin 10 och arbetar med en uppsats om perspektivtagande.

Den internationella ACBS-organisationen arrangerar internationella konferenser. ACBS står för Association of Contextual Behavioural Sciences. Inom ACBS återfinns forskare och kliniker som sysslar med kontextuell beteendeterapi, som till exempel ACT, Acceptance and Commitment Therapy, vars mest

kände företrädare är den amerikanske psykologprofessorn Steven Hayes.

– För två år sedan var jag på ACBS-konferensen i Parma i Italien, berättar Katarina Blom och fortsätter:

– Många svenskar deltog och vi diskuterade möjligheterna till en svensk motsvarighet. Men det fanns ingen tillräcklig plattform för att ta tag i frågan då.

NÄR CENTRUM FÖR kontextuell beteendevetenskap bildades vid Stockholms universitet blev frågan aktuell på nytt. En grupp med Karin Christensson och Katarina Blom i spetsen formerades våren 2012.

Katarina Blom är sedan flera år engagerad i *Psykologifabriken* för att sprida populärvetenskaplig psykologi.

– Genom *Psykologifabriken* har jag lärt mig att saker är möjliga att genomföra – det behöver inte vara omständligt eller byråkratiskt, säger hon.

Så de bestämde sig – nu skulle de göra verklighet av sina idéer.

– Vi började på allvar att planera för en nordisk ACBS-konferens under hösten, en konferens som ska fortleva och återkomma.

Gruppen hade inga resurser men entusiasmen var stor. Alla arbetade ideellt. Förutom Karin Christensson och Katarina Blom bestod arrangörsgruppen av cirka femton personer.

– Alla var väldigt engagerade och arbetet var roligt. Men vi var samtidigt medvetna om att man som eldsjäl lätt kan fastna i en fälla, att arbeta så hårt att man bränner ut sig. Vi såg till att ingen jobbade för mycket, berättar Karin Christensson.

DE TOG FRAM en tydlig vision tillsammans med arrangörsgruppen, planerade alla aktiviteter och såg till att följa upp och utvärdera under resans gång.

Till konferensen tackade samtliga föreläsare ja till att medverka utan arvode – de till och med stod för egna resekostnader. Bland föreläsarna återfanns nordiska forskare som Tobias Lundgren, Rikard Wicksell, Liv Svirsby och Trym Nordstrand.

Och i november 2012 var det så dags för Nordic ACBS Forum på Karolinska institutet i Stockholm med 240 deltagare under två dagar.

– Deltagaravgiften var relativt låg för att alla intresserade skulle kunna vara med. Överskottet från konferensen går till arbetet att utbilda terapeuter i utvecklingsländer, berättar Katarina Blom.

– I samband med konferensen bildades en svensk ACBS-förening som ska se till att den inte blir någon engångsföreteelse! ✨

CARIN WALDENSTRÖM

Läs mer på: www.kontextuell.se
Där finns även en länk till en Facebooksida med material från föreläsningarna.
För mer information, se www.contextual-psychology.org

Om katarsis och tragedins lockelse

Frågar man människor varför de tyckte om en film eller en bok svarar de nio gånger av tio att de "kände igen sig" i någon av karaktärerna eller att de "kunde leva sig in i handlingen", alltså att dramat innebar en sådan stark emotionell upplevelse att de liksom förlorade sig själva. Detta kan man med lite finare ord kalla: identifikation och katarsis.

Katarsis var i begynnelsen ett teaterbegrepp som betyder rening eller rensning. Aristoteles, som myntade det i sin *Om diktkonsten*, menade att den grekiska tragedins känslomässiga klimax renade sin publik "i fruktan och skönhet" och att åhörarna kunde gå därifrån, renade; upprörda men lättade. Som bekant annekterade psykologin och psykoterapin begreppet katarsis.

I SAMTIDENS POPULÄRKULTUR i alltifrån tevesoffor via bloggar till reality-tv – ett axplock ur vinterns teveskörd: *Stjärnorna på slottet*, *Så mycket bättre*, *Bonde söker fru* – har den identifikatoriska och katarktiska dramaturgin blivit alltmer dominerande. Vårt behov av tragedi tycks omätligt. Logiken är följande: En känd, halvkänd eller blivande känd person berättar innerligt om ett personligt drama och (oftast) om den

lyckosamma vägen ur det. Och vi som tittar kan medelst identifikation och inlevelse känna igen oss, lida med den andre (och samtidigt njuta av att det inte är vi) och genomgå en känslomässigt rening.

MEN OM KATARSIS numera rentav kan sägas dominera västerländskt populärkulturutbud så lämnar det övrigt att önska. Låt oss inte glömma Bertolt Brechts idéer om *Verfremdungseffekt*, det "förfrämligande" man vill uppnå för att bryta inlevelsen och därmed uppmuntra till kritiskt tänkande när skådespelarna riktade politiska frågor rakt ut i publiken eller plötsligt brast ut i radikala sång- och dansnummer. Själv skulle jag heller inte vilja vara utan de (konst)upplevelser där någonting helt nytt, okänt och obegripligt visar sig. För att citera Karl Vennberg: "Tänk att få stå där utanför/och slippa känna igen sig?"

Det finns goda skäl att anta att inlevelsen faktiskt var ännu starkare under antiken, att man helt enkelt trodde på att det som hände på scenen var på riktigt. Det sägs att när Medea i Euripides antika pjäs med samma namn ska till att döda sina barn så grät och skrek publiken i panik: "Gör det inte! Gör det inte!"

Det förmodligen närmaste jag själv

kommit en så katarktisk upplevelse inträffade på Gotland under Almedalsveckan 2010. Jag bodde då med min familj i ett gammalt stenhus nära Roma kloster. Det är en mycket vacker och ödsligt tyst plats med stora, just då, oerhört torra åkerfält. Sent en kväll när jag låg och läste kunde jag tydligt höra avlägsna men synnerligen högröstade män. De föreföll vansinnigt upprörda och arga. Och det hela accelererade; det lät fullständigt hysteriskt, livsfarligt. Jag minns hur jag sa till min fru: "Det här kommer att sluta med mord. Vi kanske ska ringa polisen." Vi var både fascinerade och mycket rädda. Männen vrålade, skrek, grät.

OCH SEDAN, MYCKET oväntat: musik! Ljudet av stråkar och blåckblås ur högtalare och just i det ögonblicket förstod vi att det var slutakten i Shakespeares tragedi *Macbeth* vi hört. Den spelades nämligen på Roma klosterruin bara någon kilometer därifrån.

Efteråt lättad, livsintensitet. För den egentliga inlevelsen krävs det alltså att man för ett ögonblick förlorar sig själv. ☀

ULF KARL OLOV NILSSON

Psykolog, poet, författare och översättare. Har bland annat skrivit i samarbete med Caroline af Ugglas *Hjälp, vem är jag?* (2010) och dikt samlingen *Brukaren* (2011).

NYTT I TRYCK

Stress hos unga med Aspergers syndrom

Unga med autism och Aspergers syndrom möter fler hinder i vardagen än andra och upplever också svårigheterna på ett annorlunda sätt. Obalans mellan krav och förmåga kan skapa stress och leda till psykisk ohälsa.

Diana Lorenz, socionom och psykolog, verksam som kurator på neuropediatrika avdelningen på Astrid Lindgrens barnsjukhus, ger en orientering i vad som stressar ungdomarna och hur man kan hjälpa dem att hantera yttre och inre påfrestningar.

Boken riktar sig till personal inom skola, elevhälsa och verksamheter som arbetar med ungdomar med neuropsykiatrisk problematik. Den innehåller exempel på konkreta lösningar för att skapa bättre balans i vardagen och strategier för att hantera stress och oro.

STRESS OCH PSYKISK OHÄLSA HOS UNGA MED AUTISM OCH ASPERGERS SYNDROM

Av Diana Lorenz.
Gothia förlag 2012.

Psykologi och ekonomi

Valsituationer och ekonomiska överväganden blir en allt viktigare del av människors vardag då besluten flyttats från samhällsnivå till individerna själva. Inom ekonomisk teori anses människan handla rationellt vid ekonomiska beslut, något som psykologen och nobelpristagaren Daniel Kahneman visat inte vara fallet.

Psykologtidningen inleder här en artikelserie på temat psykologi och ekonomi. Nästa avsnitt i serien handlar om beslutsfattande på aktiemarknaden.

Psykologi för ekonomiskt k

Människan är inte så rationell som ekonomerna påstår – psykologiska faktorer står bakom många ekonomiska beslut.

Psykologtidningen inleder i detta nummer en ny artikelserie på temat psykologi och ekonomi.

Gästredaktör är Lennart Sjöberg, tidigare professor i psykologi vid Göteborgs universitet och i ekonomisk psykologi vid Handelshögskolan i Stockholm.

Både psykologi och ekonomi är mycket breda vetenskaper. Nationalekonomi är utpräglat matematisk, företagsekonomi till stora delar en "mjuk" disciplin. Båda avviker från mittfäran i modern psykologi, som är empirisk och metodologiskt (men inte teoretiskt) kvantitativ. Givetvis finns många undantag från dessa påståenden, men i huvudsak tror jag att de stämmer. Hur kan psykologin bidra till förståelse av ekonomiskt beteende? Några huvudlinjer ska ges här.

BESLUTSFATTARES VALBETEENDE OCH INFORMATIONSBHANDLING. Detta område ligger nära den kognitiva psykologin som vuxit fram sedan 1960-talet och blivit mycket omfattande inom psykologin. Nobelpristagaren och psykologen Kahneman har gjort många studier, ofta tillsammans med Tversky, inom området. Kahneman och Tversky har visat på viktiga felfaktorer i människors uppfattningar om sannolikheter, och detta är ju ett centralt begrepp om man vill förstå ekonomiskt beteende. Ekonomers modeller utgår ofta från antagandet att människor är rationella, men det finns numera oerhört mycket forskning som visar att detta inte är fallet.

ökar förståelsen beteende

Kanske finns här ett av skälen till att ekonomiska modeller har svag prognosförmåga.

ATTITYDFORSKNINGEN ligger ganska nära den kognitiva psykologin, men har ändå en egen agenda som kompletterar på ett viktigt sätt. Riskuppfattningar är nära relaterade till attityder och vissa (specifika) värderingar. När det gäller värderingar måste det dock påpekas att det populära begreppet "värdegrund" inte leder särskilt långt om man vill förstå beteende, trots att det intuitivt verkar som om det borde göra det. Värderingar är för allmänna och abstrakta och ofta bara en grund för läpparnas bekännelse. På 70-talet fann man att de svaga sambanden mellan attityder och beteende berodde på att attitydmåtten var alltför allmänna. Önsketänkande är mycket vanligt, inte minst när det gäller ekonomiska beslut, och kan knappast förstås som en kognitiv funktion av den typ som Kahneman och Tversky studerat inom området subjektiv sannolikhet. I stället handlar det om djupgående effekter av människors motivation.

EMOTIONER är ett annat centralt område med betydelse inom många områden, bland annat ekonomiskt beteende. Under intryck av starka emotioner fattar vi irrationella beslut, och starka emotioner dyker upp överallt. Emotionell intelligens är förmågan att hantera sina egna och andras emotioner och begreppet har studerats i omfattande forskning. I arbetslivet har man nu kunnat väl belägga att emotionell intelligens är av stor betydelse och bidrar utöver traditionella personlighetsbegrepp.

PERSONLIGHET OCH URVAL VID ANSTÄLLNINGAR. Testpsykologin har ju över 100 år på nacken; mest kända är de kognitiva testen, men sedan några decennier har även personlighetstest mött ett ökat intresse. Detta beror i sin tur

på framgångar inom personlighetsforskningen. På samma sätt som allmänna värderingar saknar samband med beteende finner man att mycket allmänt formulerade personlighetsdimensioner (Big Five*) bara har ytterst svaga samband med beteende i arbetslivet; korrelationerna överstiger nästan aldrig 0,3 och är ofta betydligt lägre än så. Situationen är alltså mycket lik den inom attitydforskningen. Numera vet vi att det går att nå mycket bättre resultat med mera specifika och fokuserade mätningar av personlighet och attityder.

SOCIAL INTERAKTION OCH GRUPPDYNAMIK.

Individens beteende kan bara förstås i en social och kulturell kontext. Många, kanske de flesta, viktiga beslut i arbetslivet fattas av grupper. I grupper utbildas tryck mot enhetlighet ("groupthink"), som kan medföra mycket stora brister i beslutens kvalitet. Ett annat exempel: Experter inom ett område brukar ofta bedöma riskerna inom området som mycket mindre än vad allmänheten gör. Det kan finnas många förklaringar till detta, men en som är lovande är att det handlar om social validering. Vi anammar de åsikter som människor i vår omgivning ger uttryck för. Vi förstärker varandras uppfattningar. Internet har inneburit en explosiv utveckling av social validering eftersom man nu kan hitta likasinnade runt om i världen även om man har mycket ovanliga åsikter.

Listan kunde göra betydligt längre, se till exempel Wärneryd (2001) och van Raaij et al. (1988). Psykologin är numera viktig inom ekonomutbildning och ekonomisk forskning på ett helt annat sätt än förr. Det beror naturligtvis på att psykologin har viktiga och mycket användbara metoder och teorier, och en skattkammare av forskningsresultat, som väsentligt underlättar förståelsen av ekonomiskt beteende. *

LENNART SJÖBERG

* Femfaktorteorin, eller Big Five-teorin, har sin utgångspunkt i att människors personligheter har urskiljbara, universella drag som inte är kultur- eller situationsberoende. De fem faktorerna är: Openness, Conscientiousness, Extraversion, Agreeableness och Neuroticism.

Referenser:
van Raaij, W F, van Veldhoven, G M, & Wärneryd, K E. (Eds.). (1988). *Handbook of economic psychology*. Dordrecht: Kluwer.

Wärneryd, K-E. (1999). *The psychology of saving: A study on economic psychology*.

Wärneryd, K-E. (2001). *Stock-market psychology. How people value and trade stocks*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.

Del 1

Stora fiskmarknaden av Jan Brueghel d ä, 1603, Alte Pinakothek, München.

Riskupplevelse och r stys av psykologiska

Psykologiska faktorer påverkar vår upplevelse av risk. Det finns till exempel en mycket stark tendens till orealistisk optimism när det gäller ekonomiska risker. Skillnaden är stor mellan den upplevda personliga risken, och risken för andra, visar undersökningar. Det finns också stora skillnader mellan olika grupper: Män och högt utbildade tenderar att tona ned alla risker, kvinnor och lågutbildade gör tvärtom.

Vi lever i en farlig värld – det är en truism som bekräftas varje dag på nytt när vi läser tidningen eller hör på nyheterna. Riskerna finns både för individer, organisationer och hela samhällen. På alla nivåer ställs det krav på att hantera riskerna på ett rationellt sätt. Det innebär bland annat att vi inte ska blunda för risker som vi vet faktiskt existerar. Men samtidigt är just det något som sker hela tiden, med konsekvenser som kan bli fasansfulla.

Risk är ett viktigt tema både för att förstå individers beteende och för samhällsdebatten och policybeslut. Litteraturen är mycket omfattande. Den psykologiska forskningen har gett många impulser till denna forskning, se till exempel den utmärkta översikten av Breakwell (2007).

De exempel som jag ger i denna artikel är hämtade från min egen forskning, som sammanfattats i ett par översiktsartiklar (Sjöberg, 2000; 2012). Mitt engagemang i riskfrågor började redan på 70-talet när jag ledde en tvärvetenskaplig grupp vars syfte var att göra en översikt av den samhällsvetenskapliga forskningen inom området i Sverige (Sjöberg, 1987). Det visade sig att det fanns ganska lite sådan forskning på den tiden, men intresset fanns och har sedan ökat kraftigt.

Det var motståndet mot kärnkraften som var

riskförnekande faktorer

»Det finns en mycket stark tendens till orealistisk optimism när det gäller ekonomiska risker«

det ursprungliga skälet till intresset för att forska om riskuppfattningar. Man såg detta motstånd som irrationellt och sökte efter förklaringar i psykologiska faktorer. Kahneman och Tversky blev tidigt uppmärksammade för sina studier av felfaktorer i uppfattningen av sannolikheter (Tversky & Kahneman, 1974) och i deras analys spelade tillgänglighet (availability) en stor roll (Sjöberg, 1979). Ju mera medierna uppmärksammade en risk, desto större skulle den enligt dem upplevas som. Det är ju lätt att tro att så skulle vara fallet, men vi har inte kunnat bekräfta tesen i vår empiriska forskning (Sjöberg & Engberg, 2010). Massmedierna är visserligen av stor betydelse, men det är när de ger ny information, inte när de påminner om det som redan är bekant.

Risikförnekande

I Sverige har vi nog en viss godtrogenhet och den förutfattade meningen att "det händer inte här". Efter mordet på Olof Palme 1986 stod polisen handfallen. Ingen beredskap fanns för hur man skulle agera i ett sådant fall, och detta trots att hot mot ledande politiker ingalunda var ovanliga. Tsunami-katastrofen drabbade även många svenskar, men UD:s ledning tycktes handlingsförlamad under de första kritiska timmarna. Utrikesministern besökte inte ens departementet utan gick på teatern. Andra chefer stoppade hjälpinsatser som var på gång¹.

Försummade risker på samhällsnivå kan leda till katastrofer. För individer är läget ganska snarlikt. Rökning, felaktiga matvanor och för mycket alkohol är exempel på riskbeteenden som undergräver hälsan, men som människor trots det ägnar sig åt. Stark solning är ett annat exempel – resultatet kan bli hudcancer. Riskförnekande är mycket vanligt i dessa fall (Sjöberg, Holm, Ullén, & Brandberg, 2004). Man har i forskningen talat om orealistisk optimism. Det finns intressanta variationer på temat. Kvinnor är vanligen mera riskundvikande än män, men när det gäller just solning är det tvärtom. Kvinnor solar mer än män, och de gör det troligen i fullt medvetande om riskerna (Sjöberg et al, 2004).

I Fromms avhandling (Fromm, 2005) behandlas individuell riskupplevelse i två fall: IT- och ekonomiska risker. Intressant nog visar det sig i båda fallen att det fanns mycket stark orealistisk optimism, det vill

säga individerna ansåg att de själva var utsatta för betydligt mindre risker än andra (Sjöberg & Fromm, 2001; Sjöberg, 2003b). När det gäller IT är detta anmärkningsvärt eftersom många studier av teknikrisker har visat att orealistisk optimism är ganska svag i dessa fall, till exempel när det gäller kärnkraften som bedöms som ungefär lika riskfylld för andra som för en själv.

Men kanske beror resultatet på att IT upplevs vara något man har under kontroll. Det är ju jag själv som sitter vid tangentbordet, och det är min egen dator det handlar om. Att en utvidgad jagbild kan spela roll antyds även av tidigare forskning om radonrisker. Många villaägare bryr sig inte om att radontesta sina hus utan förnekar att det skulle finnas en risk för just dem (Sjöberg, 1989b). (Däremot kräver man gärna radontest av ett nytt hus innan man köper det). Detta kan tolkas som ett utslag av att man upplever sitt hem som en del av sig själv, och av att den egna personen i vid mening upplevs som trygg och säker medan andra människor lever i en farlig värld.

Det är också intressant att notera hur positiv inställningen till IT var. Dessa data som insamlades 1999 visar att redan då hade vi tagit ett stort steg in i IT-samhället och blivit mer eller mindre beroende av e-post och tillgång till internet. Nu, tretton år senare, har utvecklingen givetvis gått mycket längre.

Ett helt annat exempel är terrorismen och hur vi ser på den risken. Amerikanska opinionsundersökningar² har visat på en stor variation över tid – en svensk undersökning visade att läget i Sverige sommaren 2002 var att få var oroad över risken för terrorism. Detta kan jämföras med att svenskar var klart alarmerade över den risken hösten 2001 (Sjöberg, 2005).

Acceptans av teknik, oersättlighet och risker

Acceptansen av en teknik har visat sig vara starkt kopplad till om den upplevs som ersättlig eller ej (Sjöberg, 2002). Kärnkraften upplevdes troligen av många som ersättlig inför folkomröstningen år 1980. Det skulle ju utvecklas ny energiteknik som skulle bygga på "sol och vind". Det lät bra, men 32 år senare har vi ännu inte nått dit. Kärnkraftens risker, som förvisso är högst verkliga, har visat sig möjliga att hantera på ett kompetent och säkert sätt i vårt land. Detta i förening med insikten om att det inte finns ekonomiskt och miljömässigt bra alternativ, leder till en gradvis alltmera accepterande inställning till kärnkraft. IT har sina risker,

1. <http://www.katastrofkommissionen.se/>

2. Det finns allvarlig metodologisk kritik mot hur man i dessa och andra opinionsundersökningar hanterat riskupplevelser och riskattityder (Sjöberg, 2004).

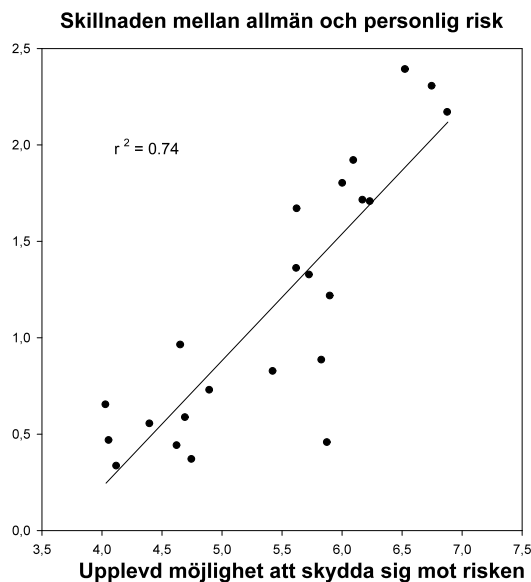
och de blir med tiden allt fler och fler i form av brottslighet, datavirus, spridning av barnporr etc, men trots detta vill vi knappast vara utan tekniken. Ett annat exempel är mobiltelefoner. Även deras risker debatteras flitigt, men vill vi verkligen undvara den bekvämlighet som de gett oss – eller för den delen den ökade säkerhet de kan skapa?

Det finns exempel på att man inte alls är benägen att acceptera all ny teknik som utvecklas, och det är exempel där de unika fördelarna knappast kan skönjas. Vi har alltid ätit tomater och de är billiga, så varför skulle vi vilja äta genmodifierade tomater? Den genmodifierade maten är ett exempel på en teknologi i strykklasse (Sjöberg, 2008). Vi har funnit att den tycks underkännas i praktiskt taget samtliga avseenden av allmänheten. Ändå utövar den som så många andra teknologier en stark lockelse på många politiker och företag. Det tycks som om riskerna lätt hamnar i skymundan för beslutsfattarna, och det är först när katastrofer inträffar som man tänker om.

En vanlig uppfattning är att man skulle vara obenägen att acceptera ny teknik just för att den är ny. Detta tycks dock vara fel. Ny teknik kan mycket snabbt bli accepterad även om den är förknippad med vissa olycksrisker. Järnvägen är ett bra exempel. I Sverige inträffade tidigt en dramatisk olycka (Sandsjöolyckan 1864) som fick en enorm uppmärksamhet i den tidens media och gav upphov till många diskussioner om vems skulden var. Men ännu mer motiverade den en analys av orsaker och sedan följde åtgärder för att minska riskerna. Vi kunde inte se att någon krävde att man skulle "avveckla järnvägarna med förnuft". Tvärtom fanns det en mycket positiv attityd till denna nya teknik (Sjöberg & af Wählberg, 1996).

Ekonomiska risker

Beteendevetenskaplig riskforskning har till största delen handlat om teknik och miljö, eller om hälsofarligt beteende. De risker man behandlat har varit sådana som berört många människor, medan andra risker som även de är viktiga har stått något i skymundan. Inom ekonomisk vetenskap talas det ofta om risker, men i annan mening. Riskforskare har studerat den upplevda risken, den mening som människor spontant lägger in i begreppet. Inom ekonomi har man använt sig av mera indirekta eller teoretiskt förankrade riskbegrepp som har ytterst lite att göra med hur människor upplever och hanterar risker. Det visar sig emellertid att upplevda

Figur 1. Skillnaden mellan allmän och personlig ekonomisk risk och i relation till möjligheten att skydda sig mot den (kontroll).

ekonomiska risker för enskilda individer har en psykologisk dynamik som är densamma som man tidigare funnit vid undersökningar av hälsorisker (Fromm, 2005; Sjöberg, 2003c). Man finner nämligen en mycket stark tendens till orealistisk optimism när det gäller ekonomiska risker. Skillnaden är stor mellan den upplevda personliga risken, och risken för andra, se Fig. 1.

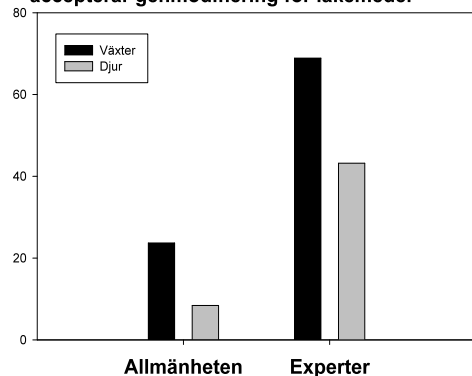
I andra studier har vi belagt att de finns ett starkt önsketänkande (Sjöberg, 2007). Dessa sätt att hantera ekonomiska risker kan givetvis leda till kännbara ekonomiska förluster. Experter som ger råd om investeringar är knappast immuna mot sådana tendenser. Experter och rådgivare är dessutom ofta anställda av företag som har egna ekonomiska intressen att bevaka. Bankers privatrådgivare brukar tala till förmån för att binda låneräntor, trots att det är väl känt att det över tid är olönsamt att göra så; bankerna kan emellertid ta in större inkomster om låntagarna följer råden. Det förföriska argumentet är att det är "tryggare" att binda räntorna "för då vet man vad man ska betala". På så sätt profiterar man på irrationellt tänkande hos låntagarna.

Experters riskuppfattning

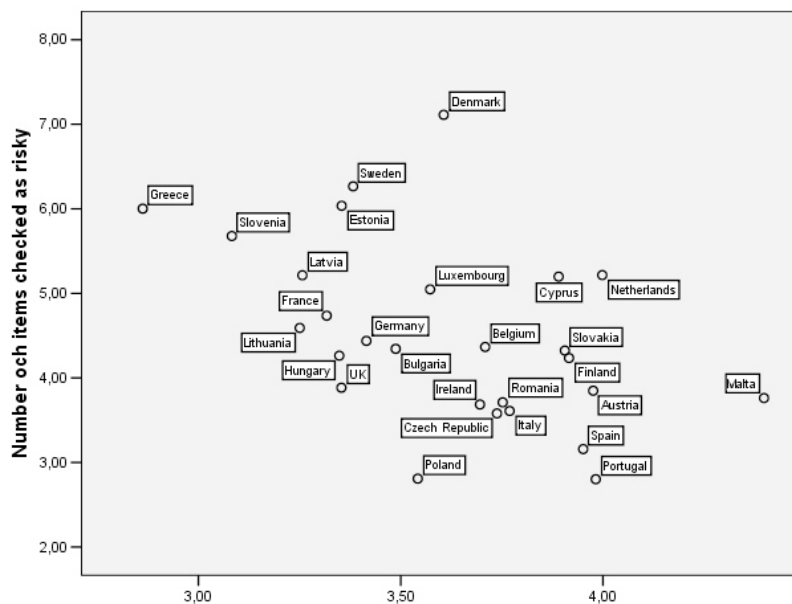
Bankexemplet visar tydligt hur allmänhetens intressen är i konflikt med företagen/bankerna. Något liknande kan man se på många områden. Experter på genteknik eller kärnkraft brukar sällan ha samma riskuppfattning som allmänheten, se Fig. 2 för exemplet genmodifiering av

Andel i procent som moraliskt accepterar genmodifiering för läkemedel

Figur 2. Andel av experter och allmänhet som moraliskt accepterade genmodifiering av djur och växter, för läkemedel

Figur 3. Förtroende (trust) och nivån på riskupplevelsen hos kemiska produkter i 27 medlemsländer i EU.

djur och växter (Sjöberg, 2008). För livsmedelsindustrin var tendensen densamma, men acceptansen på en lägre nivå.

Figur 2 visar genomgående att experterna bedömde riskerna med genmodifiering som mindre, och detta både för växter och djur och för läkemedel och mat. Den dramatiska skillnaden i riskbedömning mellan experter och allmänhet gäller inte risker i stort, utan risker inom experternas ansvars- och kunskapsområde. Intressant nog visar det sig också att experters riskbedömningar påverkas av samma faktorer som allmänhetens, trots att de ligger på en mycket lägre nivå.

Förtroende för experter spelar en viss roll för riskuppfattningen, men på individnivå mindre än man kunde tro (Sjöberg, 2001). I stället för socialt förtroende är det förtroende för vetenskapen som påverkar riskuppfattningen. Dock kan man se ett tydligt samband på aggregerad nivå, över nationer. Fig. 3 ger sambandet över samtliga medlemsländer i EU i en studie av kemiska risker. I länder med högt förtroende var riskupplevelsen mindre stark.

Risk och personlighet

Nivån på riskupplevelsen varierar mellan individer. Om man bygger modeller för att förklara riskupplevelsen är det viktigt att ha med ett mått på den generella nivån i risk.

Den brukar vara den absolut starkaste förklaringsvariabeln. Män och högt utbildade tenderar att tona ned alla risker, kvinnor och lågutbildade gör tvärtom. Bland personlighetsdimensioner tycks neuroticism, en av "Big Five", ha en tydlig relation till riskupplevelse. Ju högre neuroticism, desto starkare riskupplevelse. Däremot har det inte gått att belägga ett samband mellan riskupplevelse och personlighet enligt Jungs system som det mäts med Myers-Briggstestet (Sjöberg, 2003). Detta är ett exempel på att det är svårt att finna "distala" samband i psykologiska data, alltså samband som inte tydligt bestäms av begreppslig likhet mellan de undersökta variablerna. Likhet och korrelation har många gånger visat sig vara relaterade (Sjöberg, 1980); detta tycks vara en princip som är generellt giltig i beteendedata.

En viktig aspekt på vardagslivets risker är konflikten mellan arbete och familj/fritid. Här finns en viktig relation till arbetsintresse. Ju högre intresse, desto större problem med balansen mellan arbete och familj/fritid. Starkt intresse kan leda till ett ensidigt liv.

Slutord

Vad har vi lärt av forskning om riskupplevelser? Varför är denna forskning intressant och viktig? Risk tycks vara en dominerande aspekt både för individer och i samhällspolicy. Kanske är vi biologiskt förberedda på riskundvikande (Sjöberg,

1989a). Detta stämmer dåligt med ekonomisk teori som utgår från att nytta är av betydelse. Om man antar att Maslows behovsteori stämmer borde man vänta sig att ekonomiskt utsatta människor i utvecklingsländer skulle tona ner riskaspekten och i stället prioritera nytta och ekonomiska vinster, men detta tycks inte ske. Även för dem är risk ett dominerande perspektiv, även om de inte har resurser som vi i västvärlden att prioritera säkerhet.

Man kan uppskatta vad ett människoliv anses vara värt i pengar, utifrån de samhällsbeslut som fattas om säkerhet (Ramsberg & Sjöberg, 1997). Det visar sig då att variationen, i konkreta samhällsbeslut, i implicerade "livsvärden" är enorm. Den går från några hundra tusen kronor till hundratals miljoner för ett människoliv. Hur kan det förklaras? En viktig faktor tycks vara den moraliska, som i många riskstudier visat sig vara av stor betydelse i risksammanhang (Sjöberg & Winroth, 1986). Om det handlar om barn (risken att ramla ner i en brunn) eller om vuxna i speciellt utsatta situationer (patientsäkerhet på sjukhus) tycks samhället vara villigt att satsa mycket stora summor på riskminskning. I andra fall ses risken kanske som i viss mån självförvålad (själv mord) och resurserna som satsas på att motverka den blir betydligt mindre.

Riskattityder är viktiga och kommer in i samhällslivet på många sätt. Samtidigt är de komplexa uttryck för olika psykologiska faktorer och kan inte förstås med traditionella ekonomiska modeller. Forskningen har gjort framsteg tack vare en empirisk ansats snarare än en formalistisk eller rent teoretisk metodik. Psykologin har spelat stor roll i denna utveckling sedan 70-talet. *

LENNART SJÖBERG

Centrum för Riskforskning
Handelshögskolan i Stockholm

Lennart Sjöberg

är psykolog, disputerade vid Stockholms universitet 1965, och har varit professor i psykologi vid Göteborgs universitet och i ekonomisk psykologi vid Handelshögskolan i Stockholm. Han har varit gästprofessor i Berkeley och Stanford samt vid forskningsinstitut i Holland och Belgien samt Environmental Protection Agency i Washington DC. Hans forskning har legat inom många av psykologins områden, med en tonvikt vid kvantitativa teorier och metoder samt riskuppfattningar. Sedan han blev emeritus 2006 har han också forskat om personlighetstestning och utvecklat egna metoder på området. Ganska nyligen har han publicerat flera artiklar i *Psykologtidningen* och, lite längre tillbaka, om sina erfarenheter av psykologisk forskning, se referenslista.

Hans forskning kan följas på hemsidan
<http://www.dynam-it.com/lennart/>
samt bloggarna <http://lennartsjoberg.blogspot.com/> (om forskning i psykologi i stort) samt <http://psyktester.blogspot.com/> (specialinriktad på psykometrik och psykologiska test)

Referenser:

- Sjöberg, L (2002). Fyra decennier av svensk psykologi. *Psykologtidningen*, 48, 18, 4-7.
Sjöberg, L (2002). Psykologin påverkad av tidens trender. *Psykologtidningen*, 48, 19, 8-11.
Sjöberg, L (2008). Att tillgodogöra sig kollektivets samlade kunskap. *Psykologtidningen*, 53, 11, 4-7.
Sjöberg, L (2012). Kreativitet - myt och verklighet. *Psykologtidningen*, 58, 1, 24-27.
Sjöberg, L (2012). Ny metod att avslöja skönmålning vid personlighetstestning. *Psykologtidningen*, 58, 9, 22-25.

REFERENSER

- Breakwell, G (2007). *The psychology of risk*. Cambridge: Cambridge University Press.
Ramsberg, J, & Sjöberg, L (1997). The cost effectiveness of life saving interventions in Sweden. *Risk Analysis*, 17, 467-478.
Sjöberg, L (2000). Factors in risk perception. *Risk Analysis*, 20, 1-11.
Sjöberg, L (2001). Limits of knowledge and the limited importance of trust. *Risk Analysis*, 21, 189-198.
Sjöberg, L (2002). Attitudes to technology and risk: Going beyond what is immediately given. *Policy Sciences*, 35, 379-400.
Sjöberg, L (2005). The perceived risk of terrorism. *Risk*

- Management: An International Journal*, 7, 43-61.
Sjöberg, L (2008). Genetically modified food in the eyes of the public and experts. *Risk Management: An International Journal*, 10, 168-193.
Sjöberg, L (2012). Risk perception and societal response. In S. Roeser, R. Hillerbrand, P. Sandin & M. Peterson (Eds), *Handbook of risk theory* (pp. 662-675). Heidelberg: Springer.
Sjöberg, L, & Engelberg, E (2010). Risk perception and movies: A study of availability as a factor in risk perception. *Risk Analysis*, 30, 95-106.
Tversky, A, & Kahneman, D (1974). Judgment under uncertainty: Heuristics and biases. *Science*, 185, 1124-1131.

I del 2
av serien skriver
Maria Andersson
om flockbeteende
på aktiemarknaden.

Svenska pojkar snällast

Svenska pojkar i åldern 7-10 år är snällare än pojkar i andra länder. De slåss mindre, hånar mindre och ägnar sig mindre åt utfrysning än andra pojkar. Det visar en internationell jämförelse mellan nio länder, däribland Kina, USA, Thailand och Italien. Den svenska delen av studien har letts av Emma Sörbring, universitetslektor i psykologi på Högskolan Väst i Trollhättan. Hon uppger att en förklaring kan vara de normer som finns i vårt land omkring våld, och att föräldrar, förskolepersonal, lärare och andra vuxna har spelat en avgörande roll för resultatet.

I varje land ställdes frågor till minst 100 barn om de knuffat eller kastat något på något annat barn under den senaste månaden. De fick också frågor om hån, utfrysning eller skitsnack. Forskarna menar att frågorna på ett bra sätt fångar upp en allmän aggressionsbenägenhet hos barn. I alla länder var pojkarna mer våldsamma än flickorna, men bland pojkarna var de svenska snällast. I alla länder fanns ett samband mellan fysisk och icke-fysisk aggression; om det ena var lågt så var också det andra lågt. 🌟

Föräldrar påverkas olika av barns funktionshinder

Mammor till barn med intellektuella funktionshinder påverkas ofta starkare än papporna av temperamentsyttringar som kan göra det svårt att känna sig tillräcklig som förälder, exempelvis barnets ofta överdrivna upprördhet, blygsel och impulsivitet. Pappor till dessa barn visar i stället tecken på att hålla såväl barnet som de svåra känslorna ifrån sig. Papporna riskerar därmed att få ett större känslomässigt avstånd till barnet.

Det visar en doktorsavhandling av Petra Boström på Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet. Hon har under fem år följt 68 föräldrapar till barn med intellektuell funktionsnedsättning i åldrarna 0-5 år.

Även om föräldrarna påverkades negativt av diagnosen beskrev de flesta föräldrar samtidigt starkt positiva känslor och upplevelser i relation till barnet, vilket balanserade de svårigheter som diagnosen medförde.

Avhandlingens titel är *Experiences of parenthood and the child with an intellectual disability*.

Ledarskapet viktigt för kreativiteten

En ledares expertis och relation till medarbetare är avgörande för om ledaren ska kunna stimulera sina medarbetares kreativitet. Det går till och med att förutspå medarbetares framtida prestationer genom att se på kvaliteten i ledarens relation till medarbetaren. Även på högre nivåer av ledarskap i en organisation är ämnesspecifik kunskap viktig för att kunna vidareutveckla sina medarbetares idéer.

Det visar forskaren Lisa Olsson, psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet, i en avhandling. Hennes resultat motsäger därmed uppfattningen om att kreativa individer varken bör eller kan ledas, eller att det är den enskilde individens förmågor och egenskaper som är avgörande för den kreativa prestationen.

Lisa Olsson har följt 65 forskargrupper inom biomedicin och bioteknik inom såväl den akademiska världen som den privata sektorn. Ledarskapet i dessa olika forskningsmiljöer möter likartade utmaningar. Avhandlingens titel är *Leadership and creativity in research: Investigations of leadership and leader-member exchange (LMX) in research groups*. 🌟

Äktenskap bra för minnet

Gifta personer minns händelser bättre än ensamstående, och minnena bleknar också saktare hos gifta personer än hos ensamstående. Det visar en doktorsavhandling i psykologi av Hossein Mousavi-Nasab vid Örebro universitet.

Hossein Mousavi-Nasab har studerat dels det episodiska minnet, dels det semantiska minnet. I avhandlingen har deltagare i åldrarna 35 till 85 år i det så kallade Betulaprojektet undersökts vid upprepade tillfällen. Han fann att förutom ett bättre bevarat minne så har också ett aktivt socialt liv gynnsamma effekter på det episodiska minnet senare i livet, och att ett gott episodiska minne dessutom leder till bättre förutsättningar att leva ett hälsosamt liv.

Hossein Mousavi-Nasab visar också att det inte tycks spela någon roll för minnesfunktionen om känslomässiga erfarenheter i livet är positiva eller negativa. All kognitiv stimulans, bra eller dålig, är ett skydd mot försämrat minne.

Avhandlingens titel är *Engaged lifestyle and episodic and semantic memory performance in adults: Longitudinal studies from Betula project*. 🌟

Anslag från L.J. Boëthius' stiftelse

Styrelsen för Lars Jacob Boëthius' stiftelse får härmed meddela att bidrag kan sökas ur stiftelsen.

Stiftelsens avkastning skall enligt testators önskan, som det uttryckts i testamentet den 11 augusti 1930, användas för att hjälpa "med nervsjukdom behäftade, mindre bemedlade, dock icke av stat eller kommun avsevärt understödda, svenska medborgare, vilkas fysiska och psykiska lidande kan, om icke fullständigt botas, så åtminstone lindras eller förbättras". Detta syfte skall enligt testator bäst kunna uppnås genom att inrätta sjukhem för unga människor, varvid unga män skall ges företräde. Missbrukssjukdomar, psykiska tillstånd eller svårare fysiska handikapp är enligt stiftelseurkunden uteslutna.

Även om bidrag till sjukhem fortfarande kan erhållas anses stiftelsens syfte i nuläget bäst kunna tillgodoses genom att medel från stiftelsen används för uppbyggnad av lämpliga vårdinsatser för patienter i öppen vård. Sådan vård kan främjas genom utvecklande av olika psykoterapiformer/andra behandlingsformer. Tänkbara målgrupper är patienter med affektiva sjukdomar, ångesttillstånd av varierande genes t.ex. sociala fobier, självmordsbenägenhet och liknande tillstånd. Företräde ges projekt som gäller unga män. Vidare ges företräde åt sökande som är beredda att utveckla strategier och projekt som syftar till en systematisk utvärdering av behandlingsresultaten.

Styrelsen förutsätter att sökanden i tillämpliga fall ansöker och får godkännande enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor.

Bidrag kan inte lämnas till enskild för vård och behandling och inte heller till utbildning.

Ansökningshandlingar i 5 exemplar insänds till sekreteraren Kerstin Bendz, Djursholmsvägen 34, 183 52 Täby, tel: 08-768 14 90 eller 0708- 39 75 70, som även lämnar ytterligare upplysningar.

Ansökan skall ha kommit in senast tisdagen den 26 mars 2013. (Särskilda ansökningsblanketter finns inte).

Ansökan skall innehålla en beskrivning av projektet, inklusive hur utvärderingen skall ske, med en kortfattad (högst en sida) sammanfattning för lekmän, sökandens meritförteckning samt ett budgetförslag.

Sökande som tidigare beviljats medel ur stiftelsen skall till ansökan foga en redogörelse över det hittills utförda arbetet.

Dags att nominera kongressombud

– Vilka frågor vill du att Psykologförbundet ska driva under de kommande tre åren? Genom att nominera dig själv eller dina kolleger till att vara ombud på kongressen har du möjlighet att påverka Psykologförbundets arbete under nästa kongressperiod, säger förbundssekreterare Mahlin Lenerius.

Nu är det dags att nominera ombud till Psykologförbundets kongress. Den äger rum 18-20 oktober på Rönneberga gård på Lidingö utanför Stockholm.

Alla medlemmar i förbundet kan nomineras och väljas till ombud på kongressen. Systemet är uppbyggt kring 21 valdistrikt. Valdistrikten är indelade geografiskt efter län.

– Från varje distrikt väljs mellan två och tolv ombud och lika många suppleanter. Antalet ombud hänger samman med hur många yrkesverksamma medlemmar som är folkbokförda i valdistriktet, berättar Mahlin Lenerius.

Man kan bara nominera personer från sitt eget valdistrikt. Men när det sedan är dags att rösta på de nominerade går det bra att rösta även på ombud från andra valdistrikt.

Mahlin Lenerius

– På kongressen fastställs mål, visioner och inriktning för arbetet tre år framåt. Vilka frågor vill du att Psykologförbundet ska prioritera? Nominera dig själv eller de kolleger som du vill ska driva frågor som du tycker är viktiga att förbundet arbetar med under den kommande kongressperioden, säger Mahlin Lenerius. Det kan till exempel gälla frågor som specialistutbildningen, medlemsavgiftens storlek eller hur arbetet med löner och arbetsvillkor ska drivas framöver.

PÅ KONGRESSEN DELTAR 78 ombud, varav 10 studenter. Ombuden är de enda på kongressen som har rösträtt. Andra deltagare, till exempel yrkesföreningarnas representanter, har yttrande- och förslagsrätt, men inte rösträtt.

Du kan nominera hur många du vill. Förutom de ordinarie ombuden ska lika många suppleanter väljas. Det går bra att mejla eller skriva brev till Psykolog-

förbundet med nomineringar. Men fråga gärna personen ifråga först så att du vet att han eller hon ställer upp.

För studerande på psykologutbildningarna finns ett separat system. Varje valdistrikt som har en psykologutbildning ska utse ett kongressombud per lärosäte. Ombuden utses av den regionala föreningen för studerande, RFS.

– Vill du som är student påverka och nominera till kongressen, kontakta din lokala RFS-förening, säger Mahlin Lenerius.

Nomineringstiden går ut den 15 mars. ✱

CARIN WALDENSTRÖM

Nominera till:

kongress2013@psykologforbundet.se
eller

Sveriges Psykologförbund
Att: Mahlin Lenerius
Box 3287
103 65 Stockholm

Ny tjänstefunktion ger psykologer större inflytande inom psykiatrin

Ta ett större behandlingsansvar inom psykiatrin! Det får psykologer i Västra Götalandsregionen allt oftare höra från arbetsgivarhåll och syftet är bland annat att minska behovet av hyrläkare. Men i stället för chefsbefattningar erbjuds nya typer av funktioner, så som Psykologisk ansvarsfunktion.

Psykologisk ansvarsfunktion inrättades våren 2012 inom den vuxenpsykiatriska öppenvården vid Södra Älvsborgs sjukhus. Upprinnelsen var svårigheten att rekrytera psykiatriker, i kombination med ett stopp för hyrläkare. Verksamhetschefen Bengt-Arne Andersson hävdar dock att det fanns ett önskemål om att utnyttja psykologkompetensen bättre oavsett läkarstoppet.

– Det är som ett mellan-ting mellan en specialist-psykologtjänst och en vanlig psykologtjänst, något av en avsiktsförklaring att utnyttja psykologer på ett bättre sätt,

Bengt-Arne Andersson verksamhetschef för vuxenpsykiatrin vid Södra Älvsborgs sjukhus.

säger Bengt-Arne Andersson, och fortsätter:

– Den som har Psykologisk ansvarsfunktion ingår inte i det ordinarie ledningsarbete-

tet, men förväntas bistå ledningen i optimalt utnyttjande av exempelvis psykoterapiresurserna vid enheten. Det kan även handla om att ansvara

»Funktionen är något av en avsiktsförklaring«

för att särskilt komplicerade bedömningar genomförs med god kvalitet, att diagnostiken följer medicinska riktlinjer och rekommendationer, etc.

FÖR ATT KOMMA ifråga för funktionen krävs lång klinisk erfarenhet av vuxenpsykiatriskt arbete, förmåga att

engagera andra och ett uttalat intresse för verksamhetsutvecklande frågor. Rekryteringen görs internt på den aktuella enheten, och saknar enheten en tillräckligt kvalificerad psykolog får funktionen förbli obesatt. Enligt Bengt-Arne Andersson har mellan fem och tio psykologer fått den nya funktionen, som inneburit ett lönepåslag på omkring 2 000 kronor. Han uppger att psykologkollektivet uppfattat den nya funktionen övervägande positivt.

– Samtidigt vet jag att många psykologer är inspirerade av den norska modellen med fler psykologer på ledningsnivå, och det finns önskemål om

Stort intresse för temadag om ledningsansvar

Myter och okunskap får många psykologer att tveka inför att ta ett chefsansvar. I december bjöd psykologföreningen i Västra Götalandsregionen därför in till en temadag om de lagar och regelverk som omgärdar ett ledningsansvar inom hälso- och sjukvården.

Bakgrunden till temadagen var bland annat att HR-strategiska avdelningen, den funktion som har ett övergripande ansvar för kompetensförsörjningen i VG-regionen, har uppvaktat föreningen för att diskutera

svårigheten att rekrytera psykologer till vissa orter. Enligt föreningens ordförande Gunilla Petersson Bergström, som även är ledamot i Psykologförbundets styrelse, har det också framförts önskemål om att psykologer tar

ett större ansvar för behandling och diagnostik inom psykiatrin.

– **VI VILL AGERA** omedelbart och informera våra medlemmar vilka regelverk som gäller. Många psykologer är rädda för att ta ett utökat ansvar eller har felaktigt en uppfattning att det måste vara läkare som gör exempelvis suicidbedömningar, säger Gunilla Petersson Bergström.

Ett 50-tal medlemmar deltog, och bland de inbjudna föredragshållarna fanns två psykologer som båda har stor erfarenhet av chefskap: Katarina Andersson, verksamhetschef vid psykiatriska kliniken, Kungälv sjukhus, samt Hugo Wallén, verksamhetschef vid Bup, Skaraborgs sjukhus. Båda framhöll betydelsen av att fler psykologer vågar träda fram och ta en ledarroll. Katarina Andersson:

– Ledarskapet har föränd-

fler psykologer i en formell ledningsfunktion även hos oss. Men jag är inte beredd att göra om ledningsorganisationen just nu, det mår jag inte med. Vi har närmare 500 anställda och ett 30-tal som ingår i ledningsgruppen. Att ta in ytterligare personer skulle göra den för stor, säger Bengt-Arne Andersson.

Bengt-Arne Andersson berättar att psykologernas ambitioner att ta större ledningsansvar också har "väckt motkrafter", vilka dessa är vill han inte gå in på men han vill inte "ta den striden" just nu.

– Nu har vi infört Psykologisk ansvarsfunktion och vi får väl se vad den funktionen kan leda till på sikt, säger han.

Barn- och ungdomspsykiatri vid Södra Älvsborgs sjukhus har följt utvecklingen inom vuxenpsykiatri och ser Psykologisk ansvarsfunktion som en intressant modell även för Bup, berättar verksamhetschef Sven Ernstsson, som själv är psykolog.

– Det är viktigt att psy-

Lidija Beljic på enheten för kompetensförsörjning, HR-strategiska avdelningen.

kologerna träder fram mer och att de skolas för nya roller inom psykiatri. Vi för samma diskussioner som man fört inom vuxenpsykiatri, och även i dialog med psykologföreningen, men har ännu inte kommit lika långt som vuxenpsykiatri, säger Sven Ernstsson.

Från HR-strategiska avdelningen, som har det övergripande ansvaret för personalförsörjningen i VG-regionen, vill man inte peka ut just psykologer som de som borde axla fler chefsuppdrag inom psykiatri. Men samtidigt framhålls ledningsbefatt-

»Vi måste kunna locka med annat än lön«

ningar som en möjlighet att hitta bättre karriärmöjligheter och därmed bättre möjligheter att rekrytera och behålla psykologer på vissa orter.

LIDIJA BELJIC PÅ avdelningens enhet för kompetensförsörjning träffar regelbundet psykologföreningen och sitter även med i Komptensrådet för psykologer i VG-regionen.

– Vi måste kunna locka med annat än lön för att rekrytera och behålla psykologer, och då kan forskning eller ledarskap vara en möjlighet. Mindre orter som ligger nära stora städer, som Göteborg, har alltid svårare att behålla psykologer, säger Lidija Beljic, och fortsätter:

– Men jag menar att alla yrkesgrupper ska ha möjlighet att ta på sig chefsuppdrag och jag kan inte i dag

säga att vi har för få psykologer på chefsnivå. Vi har 50 000 anställda i regionen och jag har inga verktyg för att analysera vilka yrkeskategorier som innehar just chefsbefattningar.

Psykologförbundets ordförande Lars Ahlin kommenterar den nya funktionen Psykologisk ansvarsfunktion med att det är en positiv utveckling, om den är ett led mot att fler psykologer på sikt erbjuds reella ledningsuppdrag.

– Om inte så är fallet är det nog snarare ett tecken på att arbetsgivaren inte klart ser vilka bidrag till verksamhetsnyttan som psykologer i ledningsroller kan ge, säger Lars Ahlin.

Lars Ahlin påminner om att andelen psykologer i chefsbefattningar har mer än fördubblats på tio år inom landstingen.

– Så det går åt rätt håll. Det är uthålligheten, initiativen och de ständiga påstötningarna där vi psykologer argumenterar för vår sak som till slut ger resultat, säger Lars Ahlin. ✨

PETER ÖRN

rats i takt med att enheterna blivit större och behovet av delegation har ökat. Då måste psykologerna våga träda fram och hävda den psykologiska kunskapen. Man ska våga inta en ledarroll utan att vara chef, sa Katarina Andersson.

Hugo Wallén har som chef tagit beslut som fått psykologer att säga upp sig, men som han själv ansett varit ett sätt för psykologerna att skjuta fram sina positioner.

– När jag lade arbetsscheman med arbetstid på kvällar och helger för att de även

Psykologerna Katarina Andersson och Hugo Wallén är båda verksamhetschefer inom psykiatri.

skulle finnas med vid akutbesök så var det många som sade upp sig. Det gjorde mig lite sur eftersom jag menar

att man som psykolog måste gå före och visa att man bör finnas med även vid den akuta situationen, sa Hugo Wallén.

PÅ TEMADAGEN DELTOG även förbundsordförande Lars Ahlin, samt förbundsjurist Camilla Damell som redde ut begreppen ledningsansvar och yrkesansvar. *Ledningsansvaret* inom sjukvården är i lagen inte längre knutet till någon specifik profession, utan ska enligt Hälso- och sjukvårdslagen ska vara organiserad så att

den tillgodoser hög patientsäkerhet, god kvalitet och vara kostnadseffektiv.

– Yrkesansvaret framgår av Patientsäkerhetslagen, som säger att all hälso- och sjukvård ska utföras i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. I grunden handlar det om vilken kompetens man själv bedömer att man har, och en psykolog kan mycket väl göra exempelvis suicidbedömningar, men går något fel måste psykologen själv bära ansvaret, sa Camilla Damell. ✨

TEXT OCH FOTO:
PETER ÖRN

Etik som inspirerar?

Enklaste sättet att agera etiskt enligt Psykologförbundets yrkesetiska principer (PYP) är att inte agera alls, skriver psykolog **Johan Nilsson**, som i stället framhåller etiken inom Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists (UDEPP).

Men **Per Magnus Johansson**, ordförande i Psykologförbundets Etikråd, menar att etik är en aldrig sinande källa till diskussioner mellan psykologer i Sverige, men även mellan övriga nordiska länders motsvarighet till Etikrådet. Jämfört med dessa är det det svenska Etikrådet som starkast förespråkar etisk reflektion, skriver han i sitt svar.

Enligt Sveriges Psykologförbund utgör yrkesetiska principer preciserar av den allmänna etik som gäller för alla individer i samhället. Tanken är att psykologer utifrån sin arbetsroll försätts i speciella och ibland etiskt svårbedömda situationer, och att yrkesetiska principer då kan erbjuda vägledning för handlandet.

Gemensamma yrkesetiska principer för psykologer i Sverige har funnits sedan mitten av 1980-talet. Psykologförbundets Yrkesetiska Principer (PYP) antogs av Psykologförbundets kongress 1998 och är utformade i enlighet med den Europeiska psykologfederationens "Meta Code of Ethics". Psykologförbun-

»En närmare jämförelse ger en bild av etiska system med stora likheter, men också med väsentliga skillnader«

det i Sverige och Europeiska psykologfederationen är i sin tur medlemmar i International Union of Psychological Science som har fastslagit en universell deklaration avseende etiska principer för psykologer: Universal Declaration

of Ethical Principles for Psychologists (UDEPP).

I UDEPP fastslås att "etik är en del av själva kärnan i varje disciplin" och att dess principer utgör ett "moraliskt ramverk" som ska guida och inspirera psykologer mot "högsta etiska ideal. UDEPP är tänkt att utgöra en guldstandard som motsvarar en hög etisk relevans, och ett uttalat syfte är att den ska utgöra ett moraliskt ramverk och en generisk uppsättning etiska principer som kan användas av nationella branschorganisationer bland annat för att värdera den moraliska relevansen hos branschorganisationernas egna etiska regelverk.

Per Magnus Johansson svarar:

Ett väsentligt påpekande måste göras. De principer som nordiska psykologer står bakom formulerades innan någon av oss som i dag är verksamma inom Sveriges Psykologförbunds Etikråd. Det hindrar inte att vi inom Etikrådet uppfattar att dessa principer utgör goda förutsättningar för att bedriva ett etikrådsarbete i enlighet med vårt uppdrag och i samstämmighet med vårt sätt att tänka. Vi är emeller-

tid inte författare till dessa principer. Däremot finns det i *Psykologtidningen* en återkommande spalt "Fråga Etikrådet" där nuvarande Etikrådets sätt att reflektera framkommer.

I SAMBAND MED att det internationella utbytet mellan psykologer ökar, och internationaliseringen är en naturlig del av den samhälleliga utvecklingen, diskuterar också medlemmarna inom

de olika nationernas Etikråd – eller deras motsvarighet – hur de etiska principerna ska förstås och tillämpas. I denna debatt förekommer, på liknande sätt som vid intellektuella, vetenskapliga och etiska diskussioner, olika uppfattningar. Medlemmar i Sveriges Psykologförbunds Etikråd har haft och har ett intensivt utbyte med Etikråden i de andra nordiska länderna. I denna värdefulla diskussion slipas argumen-

En snabb överblick ger en bild av att Psykologförbundets yrkesetiska principer (PYP) ganska väl motsvarar UDEPP:s principer. UDEPP är organiserad utifrån fyra principer och har utifrån dessa formulerat 26 olika värderingar som ska motsvara dessa. PYP omfattar fyra principer och utifrån dessa finns sammanlagt 16 underrubriker eller kommentarer. En närmare jämförelse ger en bild av etiska system med stora likheter, men också med väsentliga skillnader.

ENLIGT UDEPP SKA psykologen ha aktiv omsorg om andras välmåga och psykologin som disciplin har ett ansvar för att bidra till samhällets nytta och välgång. Psykologisk kunskap ska användas till gagn för andra och psykologisk verksamhet ska bedrivas på ett sätt som främjar samhället och dess medlemmar. Psykologen ska sträva efter att maximera nytta och i vetenskapliga- och professionella aktiviteter ska psykologen följa de högsta etiska idealen.

Enligt PYP har psykologen eller psykologin som disciplin inte några särskilda förväntningar på sig att göra

något av detta. Där UDEPP förespråkar främjandet av det goda och undvikandet av det dåliga, förespråkar PYP i motsvarande fall ensidigt undvikandet av det dåliga eller verkningslösa. Än tydligare blir skillnaden på de områden där PYP ger riktlinjer utöver de som ges i UDEPP. PYP fastslår till exempel att psykologen ska vara medveten om

sina begränsningar, inte röra sig utanför dessa och ta stöd av andra när det behövs, respektera andra yrkesgruppers arbetsområden, arbetsuppgifter och ansvar, arbeta i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och vara medveten om olika begränsningar i metoder och olika hinder som kan föreligga i utförandet av uppdrag. PYP slår fast

Basen för etiken finns i "ansikte-mot-ansikte-relationen med den andre", enligt den franske filosofen Emmanuel Lévinas (1906-1995), känd för sina fenomenologiska undersökningar av etiken.

ten och de olika etiska reflektionerna i respektive land förs in i den inhemska diskussionen. Av de nordiska länderna står i detta sammanhang det svenska Psykologförbundets Etikråd för den minst repressiva attityden. Vi är det förbund som förespråkar etisk reflektion. Vi förordar en sådan reflektion bland annat utifrån en förhoppning om att den ska kunna leda till mobilisering och i handling förverkligande av de

konstruktiva etiska ideal som vi uppfattar som en naturlig del i en psykologs sätt att tänka och att agera.

Psykolog Johan Nilsson fokuserar indirekt på en viktig fråga: skillnaden mellan juridik och etik. Juridiska frågor styrs av lagar och regelsystem som inte är identiska med de riktlinjer som ligger till grund för Sveriges Psykologförbunds Etikråd, riktlinjer som alltså också gäller för psykologer i

övriga nordiska länder. Juridiken är vi alla underkastade. Det kan uppkomma konflikter mellan juridiken och etiska riktlinjer eller principer. Det i sin tur innebär att det också förekommer etiska reflektioner som inte kan reduceras till juridiska frågor eller är underställda juridiken. Etiska frågor kan inte kokas ned till att ange vad som är förbjudet, inte är möjligt, inte rimligt eller klokt att göra.

➤ också att psykologen ska informera om psykologi och psykologisk yrkesverksamhet på ett sådant sätt att skada för psykologi eller profession undviks.

SAMMANTAGET TYCKS PYP i jämförelse med UDEPP stå för en etik som framför allt syftar till att begränsa och reglera potentiellt olämpligt beteende inom professionen. Intressant är att två av de områden som beskrivs explicit i PYP sannolikt går att problematisera ur ett etiskt perspektiv:

”Att informera om psykologi på ett sätt som inte skadar professionen har rimligen alls ingen plats i ett etiskt system. Det etiskt rätta borde vara att kommunicera om psykologi på ett sätt som ligger i linje med att vara ärlig

och att ha en aktiv omsorg om andras välmåga och det goda i samhället – även om detta i praktiken skulle skada psykologprofessionen. Undertecknad tänker på samma sätt att det etiskt rätta i vissa fall kan vara just att inte respektera andra yrkesgruppers arbetsområden, arbetsuppgifter och ansvar. Då PYP inte omfattar en princip om att göra det goda uppstår dock inte dessa och andra potentiellt intressanta och svårbedömda etiska problem.”

På Psykologförbundets hemsida finns en text om yrkesetik för psykologer. Där står att varje psykolog: ”... har ett etiskt ansvar att göra allt som står i hans eller hennes makt för att utföra ett kompetent arbete som beaktar klienten i dennes utsatthet.”

Man får konstatera att det inte finns någon motsvarighet till detta i PYP. Det slår mig att det enklaste sättet att agera etiskt enligt Psykologförbundets yrkesetiska principer (PYP) till synes – är att inte agera alls. Själv vill jag leva upp till den etik som presenteras i Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists (UDEPP).*

JOHAN NILSSON

Psykolog, Psykiatriska mottagningen
i Härnösand

KÄLLOR:

Sveriges Psykologförbund (2012). Yrkesetiska principer för psykologer i Norden: www.psykologforbundet.se
International Union of Psychological Science (2012). Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists: www.psykologforbundet.se/SiteCollectionDocuments/Yrket/yrkesetiska.pdf
Sveriges Psykologförbund (2012). Yrkesetik för psykologer: www.psykologforbundet.se/yrket/Etik/Sidor/yrkesetiken.aspx

➤ Etiska ideal och etisk reflektion är inte samma sak som att peka ut att någon har begått en lagöverträdelse, varit oskicklig, uppträtt kränkande eller inte haft kännedom om den vetenskapliga utvecklingen inom psykologin. Denna skillnad är avgörande för Sveriges Psykologförbunds Etikråd och det förhållningssättet har vi argumenterat för i mötet med våra nordiska kolleger.

JAG TROR ATT VI KAN enas om att vi alla ska försöka inspirera våra kolleger till högsta möjliga etiska tänkande. Och mer än så, vi ska försöka inspirera de människor vi möter att, för att citera Johan Nilsson: ”följa de högsta etiska ideal”. Vi är också överens om att psykologisk kunskap borde genomsyra samhället mer än vad det gör i dag.

Det goda främjas inte av att vi psykologer inte uppfattar att det finns andra yrkesgrupper, exempelvis läkarna, som har höga etiska ideal och gedigna kunskaper inom områden som ligger i närheten av men inte är identiska med våra egna kunskapsområden.

I etablerandet av psykologyrket är det avgörande att hitta fungerande samarbetsformer med andra yrkesgrupper. Det innebär att representanter för psykologyrket hävdar rätten till och

särställandet av den speciella kunskap som psykologen är bärare av och visar respekt för andra yrkesprofessioner som har en annan utbildning och vetenskaplig kompetens än den psykologen har.

ETIKRÅDSARBETET SYFTAR inte främst till att begränsa och reglera potentiellt olämpligt beteende inom professionen. Däremot möter vi i vårt arbete klienter och kolleger, som upplever att en enskild psykolog begått allvarliga fel och skadat klienter. Vi har inte uppfattat att vårt uppdrag består i att döma någon psykolog, utan i att delta i ett etiskt reflekterande över det som har uppstått.

I detta reflekterande finns det en möjlighet att identifiera valsituationer som en psykolog stått inför och, tillsammans med den psykolog vars arbete har föranlett klagomål, föra ett djupborrande etiskt samtal. Det kan även handla om att identifiera hur goda etiska ideal i mötet mellan psykolog och klient kom på undantag. Och inte minst upptäcka att höga etiska ideal och god vetenskaplighet ofta är förenliga kategorier.

NILSSON TAR UPP förhållandet till andra professioner och det är komplicerade och viktiga frågor. Han skriver

”att det etiskt rätta i vissa fall kan vara just att inte respektera andra yrkesgruppers arbetsområden, arbetsuppgifter och ansvar” och påpekar att eftersom Psykologförbundets Yrkesetiska Principer ”inte omfattar en princip om att göra det goda uppstår dock inte dessa och andra potentiellt intressanta och svårbedömda etiska problem”.

VIDARE HÄNVISAR HAN till en text om yrkesetik för psykologer på Psykologförbundets hemsida. Där det bland annat står att ”varje psykolog har ett etiskt ansvar att göra allt som står i hans eller hennes makt för att utföra ett kompetent arbete som beaktar klienten i dennes utsatthet”. Och Nilsson drar slutsatsen: ”Man får konstatera att det inte finns någon motsvarighet till detta i Psykologförbundets yrkesetiska principer (PYP).”

Som kommentar till Nilssons slutsats vill jag betona att inom det nuvarande Etikrådet är beaktandet av klientens utsatthet en av flera avgörande utgångspunkter för att försöka driva ett etikrådsarbete som är genomsyrat av höga etiska ideal. I detta förhållningssätt återfinns vi varandra.*

PER MAGNUS JOHANSSON

Ordförande i Sveriges
Psykologförbunds Etikråd

Psykologer har ofta fallenhet för fackligt arbete

Fråga: På min arbetsplats finns ingen lokal facklig företrädare och jag är lite nyfiken på att ställa upp själv, men samtidigt känner jag mig lite tveksam om jag skulle passa för jobbet. Vad krävs egentligen av mig?

Svar: Med nyfikenhet och en vilja att vara med och göra psykologerna på din arbetsplats synliga kommer du långt! Psykologers kunskaper inom grupppsykologi och arbetslivspsykologi är definitivt en tillgång i fackligt arbete och psykologer har ofta en naturlig fallenhet för ett fackligt förtroendeuppdrag!

Att skapa forum för diskussion och att ha en kontinuerlig dialog med medlemmarna är grunden för det lokala fackliga arbetet, men

därutöver formar man sitt uppdrag mycket utefter sina egna möjligheter.

EN DEL förtroendevalda fungerar framför allt som mottagare och förmedlare av information. Andra lägger en stor del av sin arbetstid (eller kanske hela) på det fackliga arbetet. Då är man ledig från sitt vanliga arbete med bibehållen lön i motsvarande omfattning.

Den förtroendevalde kan hjälpa sina kolleger med frågor som rör anställningen eller företräda gruppen i samverkansfrågor. Vissa förtroendevalda har också förhandlingsuppdrag, till exempel i löneprocessen eller i lokala kollektivavtalsförhandlingar, och får stor insyn i och möjlighet till påverkan på förhållandena på arbets-

platsen.

Är du nyfiken på vilka verktyg som finns för att driva frågor om psykologernas villkor kan du anmäla dig till en webbaserad facklig kurs via hemsidan! Den ger på ett lättöverskådligt sätt information om anställdas rättigheter/skyldigheter på arbetet, lagar och avtal på arbetsrättsområdet, hur förhandlingar går till och hur förbundet arbetar.

ALLA MEDLEMMAR är välkomna att genomgå kursen och den innebär inga åtaganden. Du behöver inte vara eller bli förtroendevald efter att du gått kursen. Vi tror du kommer att ha god användning av kunskaperna oavsett!

Utöver webbkursen finns det fackliga utbildningar

varje vår och höst där kansliets ombudsmän och förtroendevalda från hela landet träffas för att förkovra sig och utbyta erfarenheter. Dessa utbildningstillfällen har man som förtroendevald rätt att gå på kostnadsfritt och med bibehållen lön.

Att jobba fackligt är roligt och ger dig dessutom tillgång till nätverk och kunskaper som kan komma till god nytta både i din personliga utveckling och i din karriärutveckling! 🌟

NIKKI VAGNÉR
Förhandlingschef

Grattis Barbro Lennér Axelson!

Barbro Lennér Axelson, författare och universitetslektor i psykologi på institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, har av International Planned Parenthood Federation (IPPF) utsetts till årets "volontär" i Pan African Federation.

Hon får priset för betydande insatser i genusfrågor. I IPPF:s prismotivering står bland annat: "Priset går till Barbro Lennér Axelson för

hennes insatser för mänskliga rättigheter, abortfrågan, sexuellt våld och mäns roll gällande våld i nära relationer. Genom Barbros arbete har SRHR-frågorna hamnat på den internationella agendan."

Barbro Lennér Axelson har ett långt förflutet inom RFSU, bland annat som vice ordförande i dess förbundsstyrelse, och RFSU var en av initiativtagarna till att IPPF bildades för 60 år sedan. IPPF finns i dag i 150 länder.

Om betydelsen av att tänka långsamt

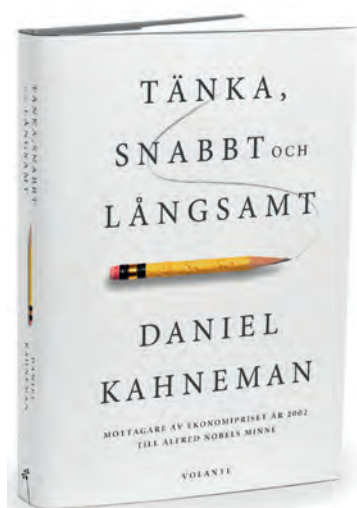
✱ Det här är årets viktigaste bok. Den borde vara obligatorisk på alla psykologutbildningar och finnas i varje psykologs bokhylla, läst och full av understrykningar och utropstecken. Den israeliske psykologen Daniel Kahnemans bok *Thinking, fast and slow* har legat etta på olika topplistor och utsetts till Årets bok världen över. Nu kommer den i svensk utgåva: *Tänka, snabbt och långsamt*.

Kärnan i boken handlar om våra svårigheter att tänka statistiskt, och vilka olika tankefel vi gör. Kahneman ger oss olika problem för att få oss att tänka: Linda är 31 år, singel, friskpråkig och mycket begåvad med en examen i filosofi. Som student brann hon för frågor om diskriminering och social rättvisa, hon deltog även i demonstrationer mot kärnkraft. Vilket av följande två alternativ är mest sannolikt? 1) Linda jobbar på bank eller 2) Linda jobbar på bank och är aktiv feminist.

Nio av tio svarar intuitivt alternativ 2. Men tänk en gång till: Antalet feministiska bankanställda torde vara betydligt färre än mängden bankanställda. Detta, känt som "Linda-problemet", är ett exempel på ett vanligt tankefel som Kahneman kallar ett samordnat argumentationsfel.

Sinnrika experiment

2002 fick Kahneman Nobelpriset i ekonomi "...for having integrated insights from psychological research into economic science, especially concerning human judgment and decision-making under uncertainty." Psykologen Kahneman, som aldrig läst ekonomi, fick priset för sin prospektteori – om hur människor fattar beslut där förväntade vinster respektive förluster bedöms helt olika.

TÄNKA, SNABBT OCH LÅNGSAMT

Av Daniel Kahneman
Volante förlag, 2012
Översättning: Pär Svensson

Daniel Kahneman.

Postuma Nobelpris delas inte ut, men Kahnemans pris bygger på hans trettioåriga samarbete med en annan israelisk psykolog, Amos Tversky, som avled 1996. De fann varandra i diskussionen om vi människor är bra på intuitivt statistisk tänkande. Den frågan kunde de snart besvara med ett: NEJ!

Tänka, snabbt och långsamt är tillägnad vännen Amos och Kahneman berättar målande hur de två konstruerade sinnrika experiment för att pröva det mänskliga beslutfattandet. De gjorde alltid sina experiment på sig själva först och insåg att de trots sin skolning inte var ett skvatt bättre än andra i att tänka intuitivt om statistiska förhållanden. De tog också tillvara andras forskning och punkterade effektivt idén om människan som en rationell varelse som fattar logiska beslut. Tvärtom. Vårt mänskliga tänkande, och därmed bedömning och beslutsfattande, är fullt av tankefel. De vetenskapliga artiklarna finns med som en bilaga i den amerikanska utgåvan men saknas tyvärr i den svenska.

De två tankesystemen

Kahneman beskriver idén om våra två tankesystem, system 1 och system 2. System 1 är snabbt, resurssnålt och agerar automatiskt utan medveten kontroll, det är ständigt på och gör så att vi kan köra bil och prata i mobiltelefon samtidigt utan att behöva tänka på vad vi gör. System 2 är långsamt och vilar sig tills system 1 ropar för att det inte räcker till. System 2 kräver uppmärksamhet för att kunna göra svårare beräkningar eller när något nytt och oväntat händer. Det är därför vi automatiskt stannar upp när vi ska svara på komplicerade frågor. För det mesta fungerar samspelet mellan systemen bra, men det finns ett antal systematiska fel som system 1 gör

och som får konsekvenser.

Kahneman har en mission. Han visar elegant och pedagogiskt hur våra kognitiva snedvridningar gång på gång leder intuitionen fel, vilket kan få allvarliga konsekvenser, eftersom det finns en slags systematik även i felen. Han vill få oss att se våra tankefel, om inte hos oss själva så åtminstone hos andra för att på så viss begränsa den skada som felaktiga bedömningar och irrationella beslut kan göra. Det är där vi psykologer kommer in. I vårt yrke består många av våra arbetsuppgifter av att göra bedömningar och föreslå insatser och beslut som rör andra människors liv och framtid.

Vi psykologer gör samma misstag som Kahneman, Tversky och resten av mänskligheten. Kahneman är inte först att visa på detta faktum. Hans hjälte är en annan psykolog, Paul Meehl (1920-2003). Meehl visade redan 1954 att statistiska prognoser är mer tillförlitliga än kliniska bedömningar, där intuitiva felslut och snedvrid-

ningar tenderar att påverka betydligt mer än vi vill tro. Psykologvärlden gjorde inte precis vägen åt detta. Skulle så kallade mekaniska bedömningar vara mer valida än våra erfarenhetsbaserade expertbedömningar!? Ja, just så är det, visade Meehl. Ett antal metastudier har bekräftat hans slutsatser. Men eftersom detta upplevs som kontraintuitivt har resultaten haft begränsat genomslag - fram till nu, hoppas jag. En nygjord svensk experimentell studie om urval visar på hårresande systematiska fel i kandidaturvalet, som görs på basis av så kallade expertbedömningar.

Tankefällor

Kahneman har begrepp för att förklara olika typer av tankefällor eller, som de kallas här, snedvridningar. Att översätta "confirmation bias" är inte helt lätt och ibland är kanske originalet lättare att förstå än det översatta - i detta fall "konfirmerings-snedvridning" - benägenheten att bara se den information som stödjer våra

antaganden och bortse från det motsatta. Eller "base rate neglect" som blir "prevalensfel" - att vi lätt glömmer den relativa frekvensen av ett fenomen och gärna överskattar ovanliga fenomen.

Det är beundransvärt att försöka hitta svenska ord som både motsvarar och begripliggör innebörden i det ursprungliga begreppet. Själv studsar jag dock till när "priming" i svensk version blir "prajming" - hur vi snabbt och omedvetet kopplar ihop ett begrepp med ett annat och på så vis startar en associationskedja åt ett visst håll.

Genom hela boken får läsaren möjligheter att själv pröva experimenten. Varje kapitel avslutas med frågor som ska få oss att tänka långsammare. Kahneman vill stimulera till klokare samtal på kafferasterna. Låt oss samtala även däremellan om hur vi psykologer gör när vi bedömer och beslutar om andra människor. *

SARA HENRYSSON EIDVALL

Psykolog och specialist
i arbetslivets psykologi

Boktipset

Isak Svensson och Peter Wallensteen har skrivit en bok om Jan Eliassons diplomatiska arbete med titeln *The Go-between. Jan Eliasson and the Styles of Mediation*. Efter en stunds läsning tänkte jag att här skulle våra familjeterapeuter kunna komplettera med sina kunskaper. Jag fortsatte läsa med spänning - sedan slog det mig: Det är ju tvärtom!

Jan Eliasson, som sedan 1 juli 2012 är vice generalsekreterare för FN, medlar mellan olika parter

THE GO-BETWEEN- JAN ELIASSON AND THE STYLES OF MEDIATION

Av Isak Svensson och
Peter Wallensteen

United States Institute of Peace, 2010
Förord av Kofi Annan.

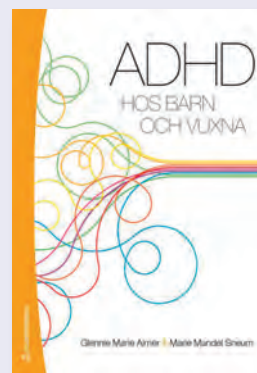
som ibland befinner sig i öppen väpnad konflikt eller ibland lever under svåra förhållanden. Här agerar han och förhandlar på ett sätt som skulle kunna vara till stor nytta att lära för familjeterapeuter.

Boken är skriven av två forskare i freds- och konfliktforskning i Nya Zeeland respektive Uppsala och borde med fördel kunna ingå i utbildningen av familjeterapeuter. *

SIGVARD LINGH,

psykolog och författare

NYTT I TRYCK

ADHD HOS BARN OCH VUXNA

Studentlitteratur, 2012
Av Glennie Marie Almer och
Marie Mandel Sneum

* I *ADHD hos barn och vuxna* ges en sammanställning över internationell forskning på området, och en översiktlig beskrivning av likheter och skillnader i symtom och beteende hos barn och vuxna med diagnosen ADHD. Boken redovisar forskning rörande genetiska och miljömässiga orsaker, skillnader mellan pojkar och flickor, samt olika typer av behandling.

Boken vänder sig i första hand till studenter och yrkesverksamma inom neuropsykologi/ neuropsykiatri, barn- och ungdomspsykiatri eller allmänpsykiatri.

Även psykologer som i sin verksamhet möter personer med neuropsykiatriska diagnoser har glädje av boken.

Torkel Klingberg, professor i kognitiv neurovetenskap vid Karolinska institutet i Stockholm, var en av föreläsarna.

En gång om året samlas Sveriges neuropsykologer för att ta del av den senaste forskningen via en rad framstående föreläsare. I november var temat Det föränderliga minnet.

Minnet i fokus på Neuropsykologernas riksstämma

Kan man minnas upplevelser man aldrig haft en upplevelse av att se? Hur påverkar Parkinsons sjukdom kognitionen hos drabbade?

Kan hög utbildning påverka det goda åldrandet?

Dessa och många andra frågor fick de 200 besökarna på föreningen Sveriges Neuropsykologers Riksstämma i Umeå besvarade av en imponerande samling föreläsare i november. Temat var *Det föränderliga minnet*, som med stor variation belystes ur olika infallsvinklar via den allra senaste forskningen.

– Jag åker absolut härifrån med känslan av att jag kan plocka med mig något som jag har användning av i min kliniska vardag, säger Åsa Munkhammar, verksam i Stockholm.

Sara Udd från Växjö håller med:

– Det är skönt att ha den här blandningen av att kunna

ha något konkret att ta med sig samtidigt som det är bra att kunna fördjupa sig lite mer teoretiskt. Man tar sig inte alltid tid att fördjupa sig, men här får man hjälp att bredda sig mer än vad man kanske annars hade gjort.

Anna Stigsdotter Neely, forskare vid universitetet i Umeå, tillika en av föreläsarna, sammanfattar sina intryck:

– Jag tycker det är viktigt att forskare och kliniker möter varandra så att vi kan

bygga broar mellan labb och verklighet.

Nästa Riksstämma äger rum i Göteborg 21-22 november. Temat blir ADHD och autism.

LÄS MER I *Svensk Neuropsykologis* temanummer på www.neuropsykologi.org. Eller bli föreningsmedlem, så får du tillgång till tidningen på utgivningsdagen. ✨

EVA HAST,
Chefredaktör
Svensk neuropsykologi

NYTT I TRYCK

LEVA MED TINNITUS

Av Vendela Zetterqvist, Gerhard Andersson och Viktor Kaldö
Natur & Kultur, 2013.

Många med tinnitus upplever inte längre samma glädje i aktiviteter som de tidigare uppskattade, andra känner en oro och frågar sig om deras tinnitus kommer att bli värre eller om den är ett tecken på ett allvarligt fel.

I boken *Leva med tinnitus*

har psykologerna Viktor Kaldö, Gerhard Andersson och Vendela Zetterqvist samlat material för självhjälp, som arbetats fram och prövats med goda resultat under flera års forskning. Metoderna är hämtade från kognitiv beteendeterapi (KBT) och accep-

tance commitment therapy (ACT). Syftet är att tinnitus inte längre ska behöva ta lika stor plats i den enskildes liv. Boken vänder sig såväl till sådana som själv lider av tinnitus, som till dig som möter personer med tinnitus i sitt arbete. ✨

Psykologförbundets yrkesföreningar presenterar sig

Geropsykologers fokus – både det friska och sjuka åldrandet

Två miljoner människor i Sverige är över 60 år och presumtiva klienter till landets geropsykologer. Det skriver Birgitta Ingridsdotter, ordförande i Sveriges Geropsykologers Förening som här presenterar föreningen.

Sveriges Geropsykologers Förening, SGF, bildades i slutet av 1970-talet då ett nätverk skapades för psykologer verksamma inom äldreomsorgen. Eldsjälarna fanns vid Institutet för gerontologi i Jönköping, som också ordnade studiedagar i samarbete med svenska och nordiska kolleger. 1995 bildades föreningen för geropsykologi – åldrandets psykologi – och är nu en yrkesförening inom Sveriges Psykologförbund.

Medlemsantalet har varierat kraftigt mellan 20 och 200 medlemmar, och är i dag 30. Medlemskapet är gratis och kontakterna sker via e-post.

Som geropsykolog arbetar man med både det friska och det sjuka åldrandet hos befolkningen över 60 år. En geropsykolog kan arbeta med handledning och utbildning av personal. Utredning och diagnostisering av olika tillstånd med psykisk ohälsa, demenssjukdom samt andra hjärnskaderelaterade sjukdomar hos äldre ingår även i arbetsuppgifterna. Man kan också ge behandling genom stödsamtal och specifika terapier samt anhörigstöd, både individuellt och i grupp. Existentiella frågor aktualiseras ofta på ett påtagligt sätt i samtal med äldre.

GEROPSYKOLOGER ägnar sig också åt forskning vad gäller teori och metodutveckling inom samtliga ovanstående områden. Boo Johans-

Birgitta Ingridsdotter, ordförande i Sveriges Geropsykologers Förening.

son, som var initiativtagaren till det nätverk som blev yrkesföreningen för geropsykologer, innehar den enda professuren i geropsykologi i Sverige. Både i Jönköping och i Göteborg har tidigare getts kurser i geropsykologi/gerontologi för psykologer, men dessa har tyvärr lagts ned av ekonomiska skäl. Antalet sökande har bedömts vara otillräckligt jämfört med andra kurser där man kunnat räkna hem fler examinerade.

DETTA RESER FRÅGAN om våra utbildningsinstitutioner inte inser att äldre också är en allt större och viktigare målgrupp för psykologiska interventioner av olika slag. Antalet äldre i Sverige ökar för varje år. Även om vi lever längre och friskare fysiskt än någonsin tidigare har samtidigt den psykiska ohälsan ökat starkt.

Förutom att vara ett forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan psykologer som arbetar med äldre arbetar SGF med opinionsbildning för

att minska negativa attityder, myter och feluppfattningar kring åldrandet. Vi har föredrag för allmänheten om åldrandets olika aspekter och har tillsammans med seniorpsykologerna haft en kväll på temat "Att åldras som psykolog".

VI ARBETAR FÖR att påverka beslutsfattare och politiker att verka för en värdig äldreomsorg där psykologisk hälsa ses som ett viktigt mål. Vi verkar också för att äldre ska tillförsäkras geropsykologisk kompetens inom primärvården. Under hösten har föreningens ordförande Birgitta Ingridsdotter och Renée From Mokhtar från Psykologförbundet uppvaktat äldresamordnaren Eva Nilsson Bågenholm i dessa frågor.

Det är ingen sjukdom att bli äldre och gammal. Vår psykologiska utveckling sker genom hela livet och därför hoppas vi att äldre frågor i framtiden även ska handla om det normala, friska psykologiska åldrandet.

Om du vill bli medlem, kontakta: gunilla.schiolde@ltv.se

GEROPSYKOLOGERNAS STYRELSE:

Birgitta Ingridsdotter, ordförande
Anita Hansson, vice ordförande
Anne Ingeborg Berg, kassör
Gunilla Schiölde, sekreterare
Stefan Wiktorsson, ledamot
Eva Ödman, ledamot

12 aktiva yrkesföreningar arbetar inom Sveriges Psykologförbund. För att visa vad de gör och för att rekrytera fler medlemmar presenterar föreningarna sig i Psykologtidningen.

Sedan fem år tillbaka har yrkesföreningarna ett nätverk som träffas och diskuterar gemensamma frågor. Aktuellt just nu är Psykologförbundets organisationsutredning där nätverket finns representerat i styrgruppen. Nätverket vill framför allt lyfta professionsfrågorna i förbundet.

Erbjudande till Psykologtidningens läsare:

Kulturkväll med Olof Buckard & Johan Cullberg

Vad är friskt? Vad är sjukt? Vad är livsdugligt? Finns det en galenskapens förförelse som medför galenskap – utan diagnos? Utifrån dessa frågor samtalar satirikern och kulturjournalisten Olof Buckard med psykiater Johan Cullberg på Boulevardteatern i Stockholm.

Psykologtidningens läsare erbjuds ett rabatterat pris, välkomna!

När? Måndag 4 mars kl 19.00 – gäst Johan Cullberg
Biljettpris Psykologtidningens läsare: 110 kr
(Ordinarie biljettpris: 220 kr).

Bokning: Boulevardteaterns biljettkassa: 08/642 98 00
eller: biljett@boulevardteatern.se

Ange rabattkod: <psykologtidningen> vid bokning.

Biljettkassan är öppen må-fr 12-18 samt en timme före föreställning.

Adress: Boulevardteatern, Götgatan 73, T-bana Skanstull.

"Bättre arbetslivsanknytning i högre utbildning"

– För att den högre utbildningen ska fungera i sin roll gentemot arbetsmarknaden krävs en bra arbetslivsanknytning. Undersökningar har dock visat att många studenter upplever att detta saknas. Det säger Saco Studentråds ordförande Johannes Danielsson.

En av Johannes Danielssons viktigaste uppgifter är att knyta ihop studielinjen med arbetslinjen.

– Studenter förbises när man pratar om arbetslinjen i svensk politik. Det här gäller framför allt på rättighets-sidan, exempelvis vilken trygghet man har som student. I situationer där de som arbetar får skydd av socialförsäkringarna, står studenter

med ett svagt eller obefintligt skydd.

– Dels handlar det om högre utbildning och hur den ska fungera gentemot arbetsmarknaden. Här kommer vi arbeta för att fördjupa kunskapen i frågor som rör anknytning mellan utbildning och arbetsmarknad, för att på sikt kunna arbeta mot en förbättring, säger han i ett pressmeddelande.

ISPS:s årsmöte

Tid: 15 mars kl 10.00–16.30.

Vad: Årsmöte och föreläsning om "Familjens betydelse vid återhämtning från psykoserfarenheter från behandlingsarbete"

Plats: Andreaskyrkan, Högbergsgatan 31, Stockholm.

Anmälan och kostnad: Kent Nilsson: kent.nilsson@psykolog.net eller kent.nilsson@hotmail.com, tel 073/660 1452 och Kent Olofsson: kent.o@bredband.net eller kent.o@bredband.net samt tel 070/627 1073.

Mer info: www.isps.org

Nätverk för psykologer i särskolan

Det nationella nätverket för psykologer inom särskolan har precis avslutat två nätverksdagar i Göteborg. Under dagarna diskuterades bland annat: allmänna råd för mottagande i särskola, att skriva in barn i särskola mot föräldrarnas vilja, bristen på rutiner vid utskrivning samt arbetet gentemot särskolepedagoger.

Nätverket, som är gratis att vara med i, välkomnar psykologer verksamma inom särskolan från hela landet.

– Vi vill gärna att psykologer som arbetar med dessa frågor ska känna till möjligheten att delta i nätverket och på nätverksdagarna. Och vi vill gärna ha medlemmar som representerar hela Sverige, säger psykolog Katja Klein, medlem i nätverket.

Frågor som nätverket arbetar med är: att mottagandet till särskola ska vara rättssäkert och likvärdigt och att psykologbedömningarna ska vara utförda enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Nästa nätverksdag arrangeras 16-17 januari 2014. Redan nu finns en mejllista där man kan ställa frågor samt önskemål om ämnen att diskutera.

För medlemskap och info: melania.tuna@klippan.se

Kalendariet
hittar du på
sid 40

Forensiska psykologer

SFPF:s Årsmöte och föreläsning

Tid: Torsdag 14 feb kl 13.00–16.00.

Vad: Årsmöte och föreläsning om nya diagnossystemet.

Plats: World Trade Center, WTC, Stockholm.

Anmälan görs på hemsidan:
www.forpsyk.se

Seniorpsykologerna

Södra regionen:

Tid: Torsdag 7 februari kl 15.30–17.00.

Vad: Psykolog Eva Carlsson föreläser om "Arbete som psykolog inom primärvården".

Plats: Institutionen för psykologi, Lunds universitet, hus P, rum 008.

Norra regionen:

Tid: Tisdag 12 februari kl 14.00–16.00.

Vad: Agneta Pewe berättar om sin tid som psykolog på Folke Bernadottehemmet.

Plats: S:t Olofsgatan 50 B, Uppsala.

Tid: Tisdag 5 mars kl 14.00–16.00.

Vad: Professor emerita Gunilla Bohlin och Berit Hagekull berättar om sin forskning och erfarenheter som de första kvinnliga professorerna vid institutionen.

Plats: Psykologiska institutionen, Blåsenhus.

Östra regionen:

Tid: Onsdag 20 februari kl 16.45.

Vad: Tioårsuppföljning av ensamkommande flyktingbarn, av psykolog Marie Hessle.

Plats: Psykologförbundets lokaler, Vasagatan 48, Stockholm. Var och en tar med att äta, vin finns till självkostnadspris.

Västra regionen:

Tid: Onsdag 27 februari kl 14.30–16.30.

Vad: Erfarenheter av att arbeta på en anoreximottagning, psykolog, och psykoterapeut Marianne Lindström berättar.

Plats: Konferensrummet, våning 4, psykologiska institutionen, Haraldsgatan 1, Göteborg.

(Vi ses kl. 14.00 för en kopp kaffe i kafeterian).

Pensionsavtalet fortsätter att gälla

Ny viktig information om pensionen för dig som är landstings- och kommunalt anställd samt Pacta-anställd:

Sveriges Psykologförbund och de andra förbunden inom AkademikerAlliansen har kommit överens med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)/Pacta om fortsatta förhandlingar om tjänstepensionsavtalet. SKL/Pacta har via en principöverenskommelse gått med på en förlängning av det kommunala pensionsavtalet KAP-KL. Förhandlingar om ett nytt

pensionsavtal kan därmed återstarta i januari efter en månads uppehåll.

– Att avtalet prolongeras är en bra utgångspunkt för de fortsatta förhandlingarna, säger Psykologförbundets förhandlingschef Nikki Vagnér. Det möjliggör att vi nu kan fokusera på förhandlingarna om ett nytt och bra pensionsavtal som är modernt och långsiktigt hållbart för hela den kommunala sektorn.

Målsättningen är att ett nytt pensionsavtal ska börja gälla den 1 januari 2014.

Högre utbildningskrav för KBT-behandlingar välkomnas!

Regeringen satsar ytterligare två miljarder på rehabilitering av sjuka. En viktig nyhet inom rehabiliteringsgarantin är att landstingen

”bör börja förbereda för ett högre utbildningskrav vid KBT-behandlingar: legitimerande

utbildningar av KBT-terapeuter i stället för enklare påbyggnadskurser på grundnivå.”

Förbundsordförande Lars Ahlin:

– Det är bra att satsningen fortsätter. SKL och Socialdepartementet verkar tagit till sig av den kritik som vi från Psykologförbundet påpekat när det gäller alldeles för låga kompetenskrav på utövarna av psykologisk behandling, utredning och bedömning inom ramen för rehab-garantin.

För förbundssidan svarar press- och informationsansvariga
Susanne Bertman:
susanne.bertman@psykologforbundet.se

Debatt om psykologisk behandling

Att obehöriga utan kompetens behandlar och ställer diagnos vid psykisk ohälsa kan få svåra konsekvenser. Men i dag får vem som helst erbjuda sådana ”behandlingar”, skrev Lars Ahlin och Lise-Lotte Risö Bergerlind, Svenska Psykiatriska Föreningen, i en debattartikel i *Svenska Dagbladet* i början av januari.

Att allmänhetens skydd mot oetisk och ofta skadlig användning av psykologisk och psykiatrisk kunskap är mycket bristfällig, väckte in-

tresse. Sveriges Radio debatterade ämnet i programmet *Studio ett* och psykolog Dan Katz representerade Psykologförbundet. Även *Dagens Medicin* tog upp ämnet.

NOMINERA KONGRESSOMBUD

Var med och bestäm vilka som ska representera dig på förbundets kongress. Ombuden till kongressen väljs av medlemmarna i Psykologförbundet. Nomineringstiden till kongressombud avslutas 15 mars. Mer information om kongressen finns på: www.psykologforbundet.se

Alla psykologföreningar, yrkesföreningar och nätverk kan nu söka aktivitetsbidrag för 2013. Kontakta förbundssekreterare Mahlin Lenerius: 08/567 06 407

10 310

**Antal medlemmar i
Psykologförbundet
1 januari 2013!**

NYA MEDLEMMAR:

Anita Mederyd, Norrköping
Alice Hymna, Göteborg
Therese Sundling, Umeå
Viktoria Säfvenberg, Umeå
Erik Sund, Umeå
Malena Kedegård, Umeå
Mattias Söderberg, Holmsund
Sandra Björn, Umeå

Kasper Köhler Jakobsson, Lund
Karin Lundgren, Malmö
Åsa Gustafsson, Lund
Maria Wallin, Lund
Sandra Axelsson, Linköping
Ina Rosvall, Malmö
Andrea Malesevic, Lund

Martin Karlqvist, Malmö
Magnus Östman, Stockholm
Tobias Dreijby, Växjö
Hanna Delby, Linköping
Edvard de Fine, Linköping
Carl Wahlström, Linköping
Sara Nyström, Umeå
Lisa Franzén, Umeå

Madeleine Persson, Umeå
Maria Tropp, Umeå
Maria Simma, Skellefteå
Kamilla Brenje, Umeå
Kristoffer Svanborg, Uppsala
Johan Nilsson, Hallstahammar
Anna Andersson, Linköping
Erika Wiman, Linköping

NYA MEDLEMMAR:

- Frida Jönsson, Linköping
Sandra Duchén, Linköping
Karin Ingebrand, Linköping
Simon Färdeman, Linköping
Kenny Nilsson, Linköping
Lisa Eliasson, Namsos i Norge
Maria Lundqvist, Umeå
Erik Unkuri, Stockholm
Martin Sigeman, Hägersten
Sara Axelsson, Uppsala
Kilian Müller, Örebro
Eliza Pekalaska, Polen
Maria Karlsson, Umeå
Michaela Tevell, Örebro
Elin Ingberg Sundsgård, Malmö
Katarina Hodges, Solna
Amanda Annevall, Sköndal
Joel Andersen, Bagarmossen
Martin Oscarsson, Lidingö
- Emma Lindgren Lauritzson, Växjö
Månika Morén Burström, Skellefteå
Linnéa Bergqvist, Stockholm
Sofia Lans Zlobeck, Lund
Peter Bergentz, Stockholm
Catharina Åberg Sköld, Danderyd
Adam Vallin, Täby
Zebastian Larsson, Hägersten
Neda Saberi, Rimbo
Camilla Stenklöv, Västerås
Johan Hillblom, Stockholm
Yusie Chou Rundkvist, Salt-sjöbaden
Kerstin Sindemark, Bromma
Andrea Dahlbäck, Stockholm
Christian Neumaier, Falkenberg

Kalendarium

Februari

FS, telefonmöte	2
PDH (Psykologer för Döva och Hörselskadade) fortbildningsdagar	6-7
Seniorerna, södra. Möte	7
Seniorerna, norra. Möte	12
Sveriges Forensiska Psykologers Förening, årsmöte	14
Sveriges kliniska psykologers förening, årsmöte och workshop	18-19
Seniorerna, östra. Möte	20
Seniorerna, västra. Möte	27

Mars

Seniorerna, norra. Möte	5
-------------------------	---

PRESSTOPP FÖR NOTISER

Nummer	2	3	4	5
Utgivningsdag	1/3	5/4	3/5	4/6
Manusstopp för psykolog och yrkesföreningar	14/2	18/3	17/4	20/5

Söker du tidigare artiklar

gå in på artikelsök
www.psykologtidningen.se

SERVICEOMRÅDEN:

Förhandlingar/arbetsrätt
08-567 06 400

Professionsjuridik
08-567 06 400

Profession
08-567 06 400

Information
08-567 06 400

Organisation, administration
Ansökan om medlemskap, 08-567 06 430
Medlemsregister, 08-567 06 430
Medlemsförsäkringar, 08-567 06 407
Organisation, stadgefrågor m m, 08-567 06 407

Psykologföretagarna
08-567 06 460

KANSLI

Postadress: Box 3287, 103 65 Stockholm

Besöksadress: Vasagatan 48

Telefon: 08-567 06 400
Växeln öppnar: 8.30-12 och 13-17 (fred - 16.30)

E-post:
post@psykologforbundet.se
E-post till personal:
fornamn.efternamn@psykologforbundet.se

Fax: 08-567 06 499.

Psykologförbundets hemsida:
www.psykologforbundet.se

Plusgiro: 373267-4 **Bankgiro:** 767-2066

Direktnummer till personalen:

Susanne Bertman, 08-567 06 413,
mobil 070-96 76 413,
press- och informationsansvarig.

Carl Johan Brunnerbäck, 08-567 06 454,
assistent.

Camilla Damell, 08-567 06 402,
förbundsjurist.

Berit Emilsson, 08-567 06 404, assistent.

Carl-Axel Holmberg, 08-567 06 414,
ombudsman, jurist.

Per Johansson 08-567 06 401, utredare

Maria Lindhe, 08-567 06 477,
professionsansvarig.

Peter Lundgren, 070-694 27 28, webbredaktör.

Mahlin Lenerius, 08-567 06 407,
förbundssekreterare.

Leif Pilevång, 08-567 06 410, ombudsman.

Helene Rydning, 08-567 06 408,
förhandlingssekreterare

Örjan Salling, 08-567 06 441,
mobil 070-96 76 441, förbundsledare.

Emily Storm, 08-567 06 406, ansvarig för
Psykologiguiden.

Linda Solberg, tjänstledig

Nikki Vagnér, 08-567 06 412, förhandlingschef.

Anders Wahlberg, 0705-52 07 07,
anders.wahlberg@ppab.eu

FÖRBUNDSSTYRELSEN

E-post till förbundsstyrelsen:
fornamn.efternamn@psykolog.net

Lars Ahlin, ordförande,
08-567 06 405, 0709-67 64 05.

Anders Wahlberg, 1:e vice ordförande,
0705-52 07 07, anders.wahlberg@ppab.eu

Magnus Rydén, 2:e vice ordförande,
010-486 91 16.

Renée From Mokhtar, 0454-73 34 51,
renee.from-mokhtar@ltblekinge.se

Brjánn Ljótsson, 070-717 65 62.

Maria Nermark, 0768-93 01 11,
maria.nermark@skane.se

Gunilla Pettersson-Bergström, 0702-61 10 48,
gunilla.pettersson_bergstrom@vgregion.se

Ulrika Sharifi, 0730-98 22 20
ulrika.sharifi@liv.se

Julia Stenberg, 046-35 74 19.

Kerstin Twedmark, 0708-55 48 87,
kerstin.twedmark@telia.com

Kristian Bergman, 0760-106 334,
studerandedamot

Emmelie Carlsson, studerandedamot

FÖRHANDLINGSANSVARIGA

www.psykologforbundet.se/facklig information

ETIKRÅDET

Per Magnus Johansson, ordförande,
031-711 00 04.

Ann-Christine Cederquist, vice ordförande,
0706-24 63 53.

Birgitta Johansson Niemelä, 018-611 42 84.

Seppo-Matti Salonen, 031-747 89 63.

Kristina Taylor, 0760-08 86 53.

Anita Wäster, 010-487 07 21.

SPECIALISTRÅDET

Håkan Nyman, ordförande,
0704-92 11 70,

hakan.nyman@neuropsykolog.com.

Ulla-Britt Selander, sekreterare,
08-642 58 34,

ulla-britt.selander@comhem.se

Gunvor Bergquist, utskottet för arbetslivets
psykologi, 0520-739 66,

gunvor.bergquist@delta.telenordia.se

Roland Ericsson, utskottet för klinisk psykologi,
0515-100 62, roer@telia.com

Bengt Sonesson, utskottet för

klinisk psykologi/neuropsykologi,

0705-8115 82,

bengt.g.sonesson@gmail.com

Ingela Palmér, utskottet för pedagogisk

psykologi, 0730-97 89 04,

ingela.palmer@live.se

STUDERANDERÅDET

Haydar Hussein, ordförande.

Emmelie Carlsson, vice ordförande.

VETENSKAPLIGA RÅDET

Lennart Melin, ordförande,

lennart.melin@psyk.uu.se

IHPU – PSYKOLOGIUTBILDARNA AB

Box 3287, 103 65 Stockholm.

E-post: ihpu@psykologforbundet.se

VD: Örjan Salling, 0709-67 64 41

Maria Lindhe, 08-567 06 477, utbildningsledare

PSYKOLOGFÖRETAGARNA

Box 3287, 103 65 Stockholm

psykologforetagarna@psykologforbundet.se

08-567 06 460

Hemsida: www.psykologforetagarna.se

STP – STIFTELSEN FÖR TILLÄMPAD

PSYKOLOGI

Box 3287, 103 65 Stockholm

Eva Bergvall, 0707-61 20 26,

eva.bergvall@stadshuset.goteborg.se

www.psykologforbundet.se

marknadsannonser

TERAPIRUM UTHYRES

Ljust och fräscht terapirum, 14 m², uthyres per timme eller mer i etablerad terapimottagning vid S:t Eriksplan.

Läs mer på www.blavinden.se eller ring Björn Christensen på 0733 895701.

Vi har plats för fler kollegor i vår etablerade och trevliga mottagning: centralt belägen på Östermalm.

Kontakta Kerstin Green tel: 070 819 33 46

RUM ATT HYRA – MALMÖ.

Rum uthyres i central vacker mottagning, mitt i Malmö.

Det vetter mot en vacker bakgård och är lugnt och tyst.

Om du är intresserad kontakta: Kristina Eloffsson, MalmöPsykologerna

E mail: kr.ellofsson@malmopsykologerna.se Tel: 070/ 461 94 20

SÄLJES

Helt nytt WAIS IV komplett med väska och datoriserat rättningsprogram säljes. Pris 16000 kr + ev frakt. (Nypris ca 23000 med moms).

Ring Mona Hallberg Tel: 0733 688846

Leg psykolog/leg psykoterapeut, Varberg

UTHYRES

Ett rum uthyrs för psykoterapi på deltid eller på timmar på en trivsamt psykoterapimottagning i city. tel: 0707214077.

UTHYRES

Rum uthyres deltid/timmar i centralt belägen etablerad mottagning i Stockholm, Vasastan, St Eriksplan. Sankt Erik Psykologi, tel 08 331103, mobil 070 5451637, 070 788 33 05, fax 08 320274.

E post info@sankt-erik.se

Annonskontakt: Newsfactory

Madeleine Nordberg

Tel: 08-505 738 15

Niklas Nilsson

Tel: 08-505 738 19

Mejl: psykologtidningen@newsfactory.se

E-tidningen.

Du kan även få din annons i den digitala e-tidningen.

E-tidningen distribueras till Psykologförbundets medlemmar via mejl ungefär 10 dagar före den tryckta tidningen.

kursannonser

UPPDATERA DIN KUNSKAP!

Är din journalföring säker?

"Journalföring enligt Socialstyrelsens nya föreskrifter (som uppgraderas 2013) och PdL."

Martin Malm

Informationssäkerhetsexpert och rådgivare åt Socialstyrelsen. Martin är en duktig talare och föreläser om Socialstyrelsens nya föreskrifter (som kommer 2013) och konsekvenser avseende informations- och patientsäkerhet.

Camilla Damell och Jenny Klefbom

Författarna till boken Journalföring för psykologer föreläser om säker journalföring inom den psykiska hälso- och sjukvården.

Camilla är förbundsjurist på Sveriges Psykologförbund.

Jenny är leg. psykolog och författare, med uppdrag för bland annat Psykologförbundet och Tv4.

Göteborg	11/4
Stockholm	25/4
Örebro	16/5
Malmö	23/5

I kursavgiften ingår:

- Exklusiv lunch och tillugg.
- En kort presentation av journalsystemet "Psykbaser"
- Boken "Journalföring för Psykologer"

Anmäl dig före den 31/1 med koden

"psykolog2013" och få 200 kr rabatt!

Pris: 1595 kr ex moms.

Besök www.psykbaser.se eller ring 031-788 47 46 för anmälan eller mer info!

Psykologpartners utbildningar våren 2013

psykologpartners

Workshop med Russ Harris: ACT helt enkelt, del 2

Stockholm den 3-4 juni

KBT i primärvården: Att öka tillgängligheten till psykosocial kompetens inom primärvården

Linköping den 25 april

Introducerande workshop i Functional Analytic Psychotherapy (FAP)

Stockholm den 11-12 april

Acceptance and Commitment Therapy (ACT): En utbildning i tre delar

Del 1: Teorin bakom ACT

Göteborg den 12, 13, 19 och 20 mars

Del 2: Att lära sig ACT genom upplevelsebaserad inlärnin

Malmö den 7-8 mars

Göteborg den 16-17 april

Stockholm den 30-31 maj

Del 3: Avancerad färdighetsträning i ACT

Göteborg den 14-15 maj

Grundutbildningar i Motiverande samtal, MI (inkluderar kodning på MICLab)

Stockholm den 21-22 februari och 12 april

Malmö den 21-22 mars och 14 maj

Göteborg den 18-19 april och 24 maj

Norrköping den 20-21 maj och 6 september

Fortsättningsutbildning i Motiverande samtal, MI (inkluderar kodning på MICLab)

Göteborg den 3-4 juni och 2 september

Kurs i parterapi: Integrative Behaviour Couples Therapy (IBCT)

Göteborg den 12-14 juni

KBT för ST-läkare & specialister i allmänmedicin

Stockholm med start i september

Specialistutbildning för psykologer: Motiverande samtal, MI

Stockholm med start i oktober

Specialistutbildning för psykologer: Inlärningspsykologi och beteendeanalys

Stockholm med start i november

BanyanCenter

Beteendestöd i vardagen: praktisk utbildning i tillämpad beteendeanalys och positivt beteendestöd
Uppdragsutbildning för organisationer som vill starta eller utveckla sitt arbete med TBA

Utbildningsseminarier i tillämpad beteendeanalys och positivt beteendestöd

Grundläggande seminarier i TBA och PBS. Seminarieserien startar när tillräckligt många är anmälda

Mer information om och anmälningsformulär till samtliga utbildningar hittas på
[www. psykologpartners.se utbildningar](http://www.psykologpartners.se/utbildningar).

CENTRUM FÖR
ORGANISATIONSPSYKOLOGI

Utbildning ORGANISATIONSPSYKOLOGISK KONSULTATIONSMETODIK

Centrum för Organisationspsykologi erbjuder den 11–16 augusti en intensiv och upplevelsebaserad utbildning i organisationspsykologisk konsultationsmetodik. Utbildningen genomförs på det anrika badhotellet Grand Hôtel i Mölle i nordvästra Skåne. Uppföljning sker sedan den 10 oktober.

Detta är en kurs för dig som är nyfiken på hur du som konsult kan bidra till att:

- Stötta olika sammanhang till att finna handlingskraft då komplexiteten är hög
- Väcka och tillvarata engagemang, kreativitet och innovationskraft
- Skapa effektiv kommunikation och kunskapsöverföring för ökad besluts kvalitet
- Skapa uppslutning bakom visioner, strategier och värderingar

Utbildningen innehåller träning i:

- Uppdragsdesign
- Förankringsprocesser
- Storgruppsmetodik
- Action learning
- Systemorienterad teori och metod
- Uppskattande förhållningssätt
- Att finna auktoritet i konsultrollen

Kursledare: Anders Risling, fil.dr, leg. psykolog och Christian Bodén, leg. psykolog

Läs mer om utbildningen på www.cop.nu eller kontakta oss via epost på info@cop.nu.

VI GER KURSER BASERADE PÅ
PSYKOLOGISK VETENSKAP.

www.ihup.se

GÅR DU SPECIALISTUTBILDNINGEN ELLER BARA VILL FÅ NY KUNSKAP I VÅR?

Bland vårens kursutbud finner du bland annat följande specialistkurser:

- Uppföljnings- och utvärderingsmetodik
- Konsultationsteori i praktiken
- Psykologisk fallkonsultation
- Personalhandledningens metodik och förhållningssätt
- Kvalificerad utredning av barn
- Utredning, bedömning och diagnostisering inom skola och förskola
- NP-tillstånd - utredning och diagnostik
- Utredning och diagnostik av vuxna
- EMDR del I och II
- Missbrukets psykologi

Läs mer om våra kurser på ihpu.se
Välkommen att söka!

wise
mind

Psykologiskt Kunskapscenter

SOMMARKURSER PÅ AZORERNA

Wise Minds sommarkurser 2013 är förlagda till Azorerna, en Atlantisk ögrupp tillhörande Portugal, 150 mil väster om Lissabon.

Ön São Miguel erbjuder vacker natur, vandringsleder, golf och livlig stadsmiljö. Vi bor i huvudstaden Ponta Delgada på fyrstjärniga Hotel Marina Atlantico.

Metakognitiv terapi -

Principer och klinisk praktik 26-30 juni 2013. Kursledare: Hans G Nordahl, professor i klinisk psykologi, specialister i psykologi, Metacognitive therapy institute (MCTI), Manchester

Mer än Mindfulness

Ett vidgat perspektiv på buddhismens tillämpningsmöjligheter i psykologisk behandling 3-7 juli 2013. Kursledare: Helena Bjuhr, Leg psykolog, mindfulnesslärare, Mindfulnessakademien

INFO OCH ANMÄLAN: WISE MIND AB WWW.WISEMIND.SE INFO@WISEMIND.SE 070-2652575, 08-685 60 50

BOF - BARNORIENTERAD FAMILJETERAPI OCH TEJPING

2-årig utbildning i Uppsala ht 2013 – vt 2015
Barbro Sjölin-Nilsson och Jan Nilsson

Se kursbeskrivning på www.bof-tejping.com
Nilsson & Sjölin Psykologkonsult AB
nilsjo.psyk@telia.com tel. 070 - 644 38 72

ERICASTIFTELSEN

PSYKOTERAPI • UTBILDNING • FORSKNING

Psykiaterprogram med inriktning på barn- och ungdomspsykiatri (90 hp)

Den treåriga legitimeringsgrundande utbildningen bygger på utvecklingspsykiatri, psykiatrforskning och klinisk erfarenhet.Handledning innefattande barnpsykiatri med föräldrasamtal, ungdomspsykiatri samt korttidsterapi med valbar inriktning på barn alternativt ungdom. Du har möjlighet att vid skrivande av examensarbete ingå i något av Ericastiftelsens forskningsprojekt. Efter avslutad utbildning kan du:

- Analysera psykologisk problematik och utföra bedömningar för lämplig psykiatrimform.
- Självständigt bedriva barn- och ungdomspsykiatri samt parallellt föräldrarbete.
- Värdera och tillämpa teorier inom vetenskapsområdet psykiatri.
- Använda dig av dina fördjupade kunskaper i utvecklingspsykiatri och psykiatologi i ditt ordinarie kliniska arbete.

Kursdag onsdagar med start 4 september 2013.
Kursledare: Helena Vesterlund, tel 08-402 17 60
helena.vesterlund@ericastiftelsen.se

Handledar- och lärarutbildning (45 hp)

Utbildningen är tvåårig och vänder sig till legitimerade psykiater med minst två års psykiaterisk verksamhet efter erhållen legitimation. Utbildningen innehåller:

- Allmän teori om handledning och specifik teori om handledning i psykiatri.
- Handledning på handledning av enskild eller grupp av behandlare.
- Högskolepedagogik och dess tillämpning i psykiaterutbildning.
- Praktisk tillämpning av nyare pedagogiska metoder.

Kursdag torsdagar em. med start 29 augusti 2013.
Kursledare: Anders Jacobsson, tel 08-402 17 60
anders.jacobsson@ericastiftelsen.se

Ericastiftelsen inbjuder till informationsmöte fredagen den 15 februari 2013

För mer info: www.ericastiftelsen.se

Sista ansökningsdag 4 mars

www.interagerapsykologi.se/Play

interagera®
Verksam Psykiologi

SAPU

Stockholms Akademi för Psykiaterutbildning

Licensieringsutbildning i Relationalmanagement (RM)

I april 2013 startar SAPU nästa utbildning för organisationskonsulter. RM vilar på en relationell och systemisk grundsyn och omfattar metoder, verktyg och modeller för att utveckla människor, grupper och organisationer där bl.a.

Leadership Agility numera ingår.

Bill Joiner, Doctorate in Organization Development, Harvard medverkar som föreläsare och examinator.

Denna utbildning riktar sig till ledare, HR strateger, organisationskonsulter m.fl. och utgår från forskning och erfarenhet inom psykologi och relationell inriktad psykiatri. RM är en god teoretisk bas för att söka ICF certifiering som coach. För ytterligare information se www.sapu.se/utbildning eller ring Berit Roberts-Jones på 0046 708 519 190.

www.sapu.se

SVENSKA INSTITUTET FÖR KOGNITIV PSYKOTERAPI

Anordnar:

Legitimationsgrundande utbildning, 90hp

KOGNITIV BETEENDETERAPI (KBT)

START AUGUSTI 2013

För ansökningshandlingar och information:
www.cbti.se eller ring 08/690 5260

Wise
mind

Psykologiskt Kunskapscenter

STOCKHOLM 2013

SPECIALISTKURSER I KLINISK PSYKOLOGI

Kurserna, som är ackrediterade av Psykologförbundet, riktar sig till leg psykologer som specialiserar sig i klinisk psykologi eller önskar uppdatering på nedanstående områden. En viktig poäng med Wise Minds specialistkurser är att skapa ett utbildningssammanhang relaterat specifikt till psykologers kliniska verksamhet.

TVÅNGSSYNDROM - BEDÖMNING, BEHANDLING OCH HANTERING

4-5 mars, 8-9 april och 6-7 maj

Kursledare: Erik Andersson. Leg psykolog och doktorand

ÄTSTÖRNINGAR – EVIDENSBASERAD BEDÖMNING OCH BEHANDLING

13-14 maj, 10-11 juni, 2-3 september och 4 oktober

Kursledare: Ata Ghaderi, professor i klinisk psykologi, leg psykolog och leg psykoterapeut

CBT FOR TRAUMA – THE STATE OF THE ART

9-11 september och 5-7 november

Kursledare: Martina Mueller och Alison Croft, Ph D, kliniska psykologer, Oxford Cognitiv Therapy Center

INFO OCH ANMÄLAN: WISE MIND AB WWW.WISEMIND.SE INFO@WISEMIND.SE 070-2652575, 08-685 60 50

ATT SE SIG SJÄLV I ANDRA - OM ANKNYTNING OCH MENTALISERING

Tor Wennerberg, psykolog och författare till boken

Vi är våra relationer föreläser i Örebro
måndag 8 april kl 13-16.30

Information och anmälan
www.palmblad-utveckling.se

WORKSHOP COMPASSION FOCUSED THERAPY KRIS/TRAUMA OCH SORG

13-14 april 2013 i Borås

Information och anmälan:

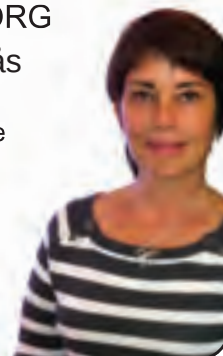
www.compassionfocusedtherapy.se

Kursledare:

Anna Bratt, psykolog, psykoterapeut

NYKTERHETSPRÖVENS
BILDNINGSVIRKSAMHET

Bli en hjälte!

Skicka "bris50" i ett SMS till 72909 och skänk 50 kr till BRIS verksamhet.

BRIS
BARNENS RÄTT I SAMHÄLLET

bris.se 901504-1

90 SVENSK
KONTROLL

BARN OCH UNGDOMSPSYKIATRI

Vi söker dig psykolog

BUP-mottagningar Gävle, Bollnäs och Hudiksvall.

Tillsvidare. Heltid.

www.lg.se/jobb

Barn- och ungdomspsykiatri i Gävleborg får den 1 mars 2013 det nya uppdraget att utreda autismspektrumtillstånd hos barn i åldern 6-17 år. Utredningar för gruppen sker på mottagningar i Bollnäs, Hudiksvall och Gävle. Barn- och ungdomspsykiatri utökar därför sin personal med 5 psykologer, 2 specialpedagoger/arbets terapeut och 1 specialistläkare.

Dina kvalifikationer

Legitimerad psykolog. Specialistkompetens eller fördjupade kunskaper i neuropsykiatri är meriterande. Vi ser gärna att du har erfarenhet av autismutredningar och arbete med barn och ungdomar eller psykiatri. Stor vikt läggs vid personlig lämplighet och god samarbetsförmåga.

Kontaktpersoner

Björn Augustsson, vårdenhetschef, 0705-80 79 61
Per Lindberg, Vårdenhetschef 0650-29071
Gunilla Winqvist Lindström, vårdenhetschef
0278-387 79

Sista ansökningsdag: 2013-02-13.

En del av Landstinget Gävleborg

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala universitet är ett internationellt forskningsuniversitet med vetenskapens och utbildningens utveckling i fokus. Uppsala universitet har 40 000 studenter, 6 000 anställda och en omsättning på 5 300 Mkr.

Fyra doktorandplatser i psykologi

vid Institutionen för psykologi

De fyra doktorandplatserna är inom följande områden:

Utvecklingspsykologi, dnr UFV-PA 2013/50

Minnet och dess organisation i hjärnan, dnr UFV-PA 2013/51

Musikpsykologi, dnr UFV-PA 2013/52

Utvecklingspsykologi/autism (*psykologlegitimation krävs*), dnr UFV-PA 2013/53

Löneplacering enligt lokala riktlinjer. Lönetillägg för psykologlegitimation.

Fullständig annons finns på Uppsala universitets webbplats www.uu.se/jobb

Välkommen med din ansökan senast den 28 februari 2013.

www.uu.se

www.sll.se

Psykiatri Södra Stockholm söker

Leg Psykoterapeut

med kognitiv beteendereinriktning (KBT) och neuropsykiatrisk kompetens

Psykiatri Södra Stockholms uppdrag omfattar vuxen-psykiatri för befolkningen i stadsdelarna Södermalm, Enskede-Årsta, Vantör, Farsta, Skarpnäck och kommunerna Nacka, Värmdö, Haninge, Tyresö och Nynäshamn. Verksamheten är organiserad i tre jour- och öppenvårdsmottagningar, tre enheter för integrerad öppen- och heldygnsvård och två heldygnsvårdsenheter. Till verksamheten hör också enheten Ytterö, en psykoterapienhet, en Psykiatrisk Akutmottagning samt en FoU-enhet. Inom Psykiatri Södra Stockholm arbetar ca 750 personer.

Vi söker en leg psykoterapeut med kognitiv beteendereinriktning (KBT). Tjänsten ingår i ett utvecklingsteam, Gruppenheten, vars uppdrag är att befrämja utveckling av gruppverksamhet på enheterna. För att vidmakthålla ett kompetensområde inom enheten ser vi helst att du har god kännedom om behandling av patienter med neuropsykiatriska diagnoser.

Vi söker dig som är speciellt intresserad av att delta i ett spännande utvecklingsarbete. Utöver erfarenhet av patienter med neuropsykiatriska diagnoser värdesätter vi att du har erfarenhet av gruppbehandling med patienter med olika typ av problem.

Erfarenhet av handledning/handledningsutbildning är meriterande. En god samarbetsförmåga och nytänkande står högt i kurs.

Gruppenheten består av fem legitimerade psykoterapeuter med olika inriktningar.

Enheten finns på Sköntorpsvägen 29 3 tr i Årsta f n, men kommer att flytta till Trikfabriken 3, Hammarby Sjöstad.

Tjänstgöringsgrad: 50% eller annan tjänstgöringsgrad enligt överenskommelse

Tillträde: Snarast

Upplysningar: Enhetschef Inger Larsson, tel 08-123 410 70, mb 073-688 41 06, e-post: inger.larsson@sll.se, Personalhandläggare Annika Elm tel 08-123 410 16, mb 070-484 40 84.

För facklig information kontakta Psykologförbundet tel 08-690 67 99.

Välkommen med din ansökan märkt med **referensnr 13-62560** senast den **4 mars 2013** under adress:
Psykiatri Södra Stockholm
Sköntorpsvägen 29 2 tr
120 38 Årsta

Psykolog/beteendevetare till Arbets- och miljömedicinska kliniken

Läs mer på www.orebroll.se/uso/jobb

Sista ansökningsdag 24 februari 2013

Universitetssjukhuset Örebro
ÖREBRO LÄNS LÄNDESTING

Landstinget Västernorrland söker

föräldra- och barn- hälsovård psykiolog

till primärvården Sundsvall

psykiolog med inriktning neuropsykiologi

till psykiologmottagningen
vid Länssjukhuset Sundsvall-Härnösand

Läs mer på www.lvn.se/jobb

www.lvn.se

ERICASTIFTELSEN SÖKER NY CHEF

Vill du vara med att leda och utveckla
en högskola integrerad med psykioterapi
för barn och unga?

Se vidare information www.ericastiftelsen.se
Välkommen med din ansökan senast
den 22 februari 2013.

ERICASTIFTELSEN
PSYKIOTERAPI • UTBILDNING • FORSKNING

Kriminalvården söker

Psykiolog/ programledarutbildare

till Utvecklingsenheten

Kriminalvården

www.kriminalvarden.se

För ett
**friskare
tryggare
och rikare liv**

Mödra- och barnhälsovården
i Kalmar län söker

Psykiolog

inom mödra- och barnhälsovård

Sista ansökningsdag 15 februari.
Läs mer och ansök på
www.ltkalmar.se/ledigajobb

Landstinget
i Kalmar län

Psykiolog

Vill Du vara med och utveckla en ny tjänst?

Läs mer på
www.landstingetsormland.se/jobb

LANDSTINGET
SÖRMALAND

Kristinehamns Kommun

Skolförvaltningen söker nya medarbetare

2 Skolpsykologer

Det övergripande uppdraget är att stödja och utveckla skolornas hälsofrämjande och förebyggande arbete.

Arbetet innebär bland annat att göra psykologutredningar, konsultation samt stöd och handledning till personal. Ett salutogent synsätt, där målet är att eleverna ska ges alla möjligheter att lyckas i skolan. Du har goda möjligheter att själv påverka och utveckla arbetets innehåll i samverkan med elevhälsoteamen.

Vi söker dig som är legitimerad psykolog.
Stor vikt läggs vid personlig lämplighet.

Du söker via www.offentliga.jobb.se.
Din ansökan vill vi ha senast 120521.

Ytterligare upplysningar lämnas av:
Skolchef Kerstin Hedvall, 0550-88251

Vik. Psykolog/ PTP-psykolog

inom Mödra- och Barnhälsovården i Sörmland

Barnhälsovården Sörmland är en länsövergripande resurs med enheter i Nyköping, Katrineholm och Eskilstuna. Denna tjänst har sin basplacering i Eskilstuna, med upptagningsområde i norra länsdelen.

För mer information om tjänsten är du välkommen att kontakta BHV-överläkare Karin Segnestam tfn 070-337 36 03.
MBHV-psykolog och facklig företrädare Nina Stühmeyer tfn 0155-24 53 61.

Sista ansökningsdag 2013-02-17

Läs mer på
www.landstingetsormland.se/jobb

Vi undanber oss vänligt men bestämt direktkontakt från bemannings- och rekryteringsföretag samt försäljare av ytterligare jobbannonser.

LANDSTINGET
SÖRMALAND

Barn och elevhälsan söker

Skolpsykolog

Sista ansökningsdag 2013-02-24

Ansökan sker via www.hrsupporten.se/are.php

Åre kommun | Box 201 | 830 05 JÄRPEN
Telefon 0647-161 00 | kundtjanst@are.se | www.are.se

Statens institutionsstyrelse SiS söker

Leg. psykolog/utredare

för att utveckla vården av ungdomar som har dömts till slutna ungdomsvård.

Tjänsten är placerad på SiS huvudkontor i Stockholm.

Mer information på
www.stat-inst.se/jobb

Statens
institutions
styrelse SiS

Psykolog

Rehabmedicin Falu lasarett

Tillsvidareanställning heltid

Avd chef Agneta Haraldsson 023-492 309

Psykolog Wener Leitzig 023-492 904

Sista ansökningsdag 2013-02-17

Läs mer om tjänsten på www.offentligajobb.se

Psykolog

Barn- och ungdomshabiliteringen, Jönköpings sjukvårdsområde

Läs mer och ansök på www.lj.se/jobb

Landstinget
i Jönköpings län

Vi söker nya medarbetare

Skaraborgs Sjukhus

Psykolog

VUP Väster, Lidköping

Tillsvidare. Heltid. Tillträde enligt överenskommelse.

Ref.nr: 2013/65

Upplysningar: Psykolog Sune Falk, tfn 0510-48 44 20.
Enhetschef Elisabet Eliasson, tfn 0510-48 44 19.

Sista ansökningsdag: 2013-02-11.

www.vgregion.se/jobb

ÖREBRO LÄNS LANDSTING

Vi söker

Psykolog

Landstingshälsan erbjuder dig ett omväxlande arbete med hög grad av självständighet i en kreativ och trivsamt arbetsmiljö. Du får också goda möjligheter till egen kompetensutveckling och att delta i forsknings- och utvecklingsprojekt.

Läs mer på www.orebroll.se/jobb

Norrbottens läns landsting söker

1 leg psykolog och

1 leg psykolog/DBTterapeut

till Närpsykiatri Luleå

■ **Kontaktperson**

Christine Berg, enhetschef,
tel 070-648 73 63

www.nll.se/jobb

MO GÅRD

Vi söker leg. psykolog

till LSS-verksamhet

Läs mer på www.mogard.se/ledigatjanster

Mo Gård är en icke vinstdrivande verksamhet som finns över hela landet och arbetar med personer som kommunicerar på teckenspråk eller använder alternativa kommunikationsformer samt har ytterligare funktionsnedsättning.

SiS ungdomshem Hässleholm söker

Leg. psykolog

Du ingår i en stor psykologgrupp, arbetar med utredningar men även med behandlingsuppdrag. Goda möjligheter till vidareutbildning.

Heltid, tillsvidareanställning. Ansök senast 18/2.

Mer information på
www.stat-inst.se/jobb

Landstingshälsan Kalmar
söker

Psykolog/ Beteendevetare

Sista ansökningsdag 14 febr.
Läs mer och ansök på
www.ltkalmar.se/ledigajobb

Alna Sverige AB söker

Psykolog

Just nu söker vi en psykolog till vårt kontor i Stockholm

Läs mer om tjänsten på vår hemsida www.alna.se

ERICASTIFTELSEN

PSYKOTERAPI • UTBILDNING • FORSKNING

söker PTP-psykolog

med tillträde maj 2013

sista ansökningsdag är 1 mars 2013

För ytterligare information:

www.ericastiftelsen.se

Leg.Psykologer

Vuxenpsyk. mott. i Avesta och Hedemora

Tillsvidareanställning heltid

Enhetschef (Avesta) Eva Frank 0226-496 169

Enhetschef (Hedemora) Eva Källs Söderlund

0225-496 518

Sista ansökningsdag 2013-02-18

Läs mer om tjänsten på www.offentligajobb.se

Psykolog

till Habiliteringsverksamheten i Nyköping

Läs mer på

www.landstingetsormland.se/jobb

LANDSTINGET
SÖRMLAND

**För att jag är en flicka
är det inte lika viktigt
att jag går i skolan**

**Var med och utbilda varje flicka!
Bli Flickaföretag på plansverige.org**

Psykologtidningen
Vid obeställbarhet, retur till
Psykologtidningen,
Box 3287, 103 65 Stockholm

PSYKBASE
Ett journalsystem som fungerar!

97% av alla privata behandlare

i **Norge**

har valt **PsykbBase!**

Ring oss och boka en kostnadsfri demonstration och ta reda på varför...

"Att arbeta i PsykbBase är så effektivt att jag inte behöver anställa en sekreterare. Jag har varit användare sedan 2006 och har alltid varit nöjd med programmet och servicen."
Psykiater Leif S. Hauge

Besök **www.psykbbase.se** eller ring **031-788 47 46** för mer information!